

Ўзбекистон — Туркманистон:

ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИКНИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШ ЙЎЛИДА

Аввал хабар қилинганидек, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг таклифига биноан Туркманистон Президенти Гурбангули Бердимухамедов 25 ноябрь куни расмий ташриф билан мамлакатимизга келди.

Ўзбекистон ва Туркманистон халқларини умумий тарих, муштарак маданият ва қадриятлар, ўхшаш тил ва урф-одатлар ўзаро боғлаб туради. Тақдир синовлари даврида бир-бирига елкадош бўлиб, саодатли дамларда қувончини баҳам қилиб келган ўзбек ва туркман халқлари азалдан бир-бирининг маданиятини бойитиб, савдо-сотиқ қилиб келади, бир дарёдан сув ичади.

Аждодларимизнинг илмий-маънавий ва адабий мероси халқларимизнинг умумий мулки саналади. Ишонч билан айтиш мумкин, Туркманистонда Алишер Навоий, Ўзбекистонда Махтумқули асарлари кириб бормаган хонадон деярли йўқ.

Икки мамлакат ўртасидаги муносабатлар мустақиллик йилларида янги, сифат жиҳатдан янада юқори босқичга ўтарилди. Бугун Ўзбекистон—Туркманистон ҳамкорлиги 2007 йилда имзоланган Дўстона муносабатлар ва ҳар томонлама ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш тўғрисидаги давлатлараро шартнома руҳида жадал ривожланмоқда. Мунтазам

равишда олий даражадаги учрашувлар ўтказиб келинаётгани бунинг ёрқин тасдиғидир.

Ўзбекистон ва Туркманистон раҳбарларининг бу галги Тошкент учрашуви олий даражадаги самарадор ва фаол мулоқотларнинг мантикий давоми бўлди.

Олий мартабали меҳмонни расмий кутиб қилиб маросимидан кейин Ислом Каримов ва Гурбангули Бердимухамедовнинг яккама-якка суҳбатига Ўзбекистон—Туркманистон муносабатларига доир кенг қўламли масалалар, томонларни қизиқтирган минтақавий ва халқаро аҳамиятга молик муаммолар юзасидан атрофлича фикр алмашилди.

Суҳбат чоғида мамлакатларимиз ўртасидаги ҳамкорлик барча соҳаларда изчил ривожланиб бораётгани, Туркманистон раҳбарининг ушбу ташрифи ўзаро ишонч, ҳурмат ва манфаатдорлик, яхши қўшничилик таъминлашга асосланган икки томонлама муносабатларга янги суръат бахш этиши таъкидланди.

Ўзбекистон ва Туркманистон БМТ

ва бошқа нуфузли халқаро ташкилотлар доирасида изчил ҳамкорлик қилиб келаётгани, мамлакатларимизнинг минтақавий ва халқаро аҳамиятга молик муаммоларга ёндашувлари, қарашлари ўхшаш ва яқин экани қайд этилди. Ислом Каримов ва Гурбангули Бердимухамедов терроризм, экстремизм, уюшган жиноятчилик, наркотрафик каби таҳдидларга қарши курашиш борасидаги ҳамкорликка доир масалаларни ҳам муҳокама этдилар.

Икки давлат раҳбарлари Афғонистондаги вазият юзасидан фикр алмашар экан, Афғонистонда ҳарбий куч ишлатиш йўли билан тинчлик ўрнатиб бўлмаслигини яна бир бор таъкидлади. 2014 йилда халқаро коалиция кучларининг Афғонистондан чиқарилиши хавфсизлик ва барқарорлиқни таъминлаш, беқарорлиқнинг мазкур мамлакат ҳудудидан ташқарига ёйилишига йўл қўймаслик учун кенг қўламли халқаро ҳамкорликни, саъй-ҳаракатларни янада фаол мувофиқлаштиришни тақозо этиши қайд қилинди.

Марказий Осиёда сув-энергетика ресурсларидан оқилона фойдаланиш масалалари юзасидан атрофлича фикр алмашилди. Сув-энергетика соҳасига оид масалалар халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган меъёр ва тамойиллари асосида, минтақадаги барча давлатлар манфаатларини ҳисобга олган ҳолда, халқаро ташкилотлар иштирокида қўриб чиқишли зарурлиги таъкидланди. Трансчегаравий дарёларда гидроэнергетика иншоотлари қуриш масалаларига БМТнинг трансчегаравий сув оқимларидан фойдаланишга оид конвенциялари талабларига риоя қилган ҳолда ёндашиш лозимлиги қайд этилди.

Президентлар икки томонлама ҳамкорлик стратегияси ҳамда минтақавий ва халқаро аҳамиятга молик долзарб муаммолар юзасидан ўзаро келишилган позиция ишлаб чиқиш мақсадида олий даражадаги учрашувларни мунтазам давом эттиришга келишиб олдилар.

(Давоми 2-бетда.)

8-dekabr — O'zbekiston
Respublikasi Konstitutsiyasi kuni

ТАЪЛИМ ТИЗИМИДАГИ МУТЛАҚО ЯНГИ ЙЎНАЛИШ

Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга.
Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади.

(Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 41-моддасидан)

Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида ишлаб чиқилиб, изчиллик билан амалга оширилаётган, умуммиллий дастурларимиз самарасида мамлакатимизда таълим-тарбия, соғлиқни сақлаш, оналик ва болалиқни муҳофаза қилиш, болалар спортини ривожлантириш, ёш истеъдод эгаларини қўллаб-қувватлаш бўйича ўзига хос миллий модель шакллантирилди.

Мустақиллик йилларида давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан умумий ўрта таълим тизимидан кейинги босқич — ўрта махсус, касб-ҳунар таълими тизимида асос солиниши ҳамда унинг мустаҳкам моддий-техник базасининг яратилиши мамлакатимизда ҳеч кимдан кам бўлмаган соғлом ва баркамол авлодни вояга етказишдек эзгу мақсадни рўйбга чиқаришда муҳим омил бўлмоқда.

(Давоми 8—9-бетларда.)

**«ДАРС —
МУҚАДДАС»**
ушбу гапни инглизчада «The most important thing in a school is lesson!» дея ифодалаш мумкин

Бу мазмун қай бир тил, қайси даврда янграмасин, ўз ҳақиқати ва залворини асло йўқотмайди...

Президентимизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижроси доирасида барча умумтаълим муассасалари қатори пойтахтимиздаги 12-мактабда ҳам хорижий тиллар таълимига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

(Давоми 7-бетда.)

ОЛИЙ МАЖЛИС ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИДА ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ 2013 ЙИЛ ТЎҚҚИЗ ОЙДАГИ ИЖРОСИ КЎРИБ ЧИҚИЛДИ

26 ноябрь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди.

Қонунчилик палатаси Кенгаши томонидан тақлиф этилган кун тартиби тасдиқланганидан кейин депутатлар Давлат бюджетининг 2013 йил тўққиз ойидаги ижроси тўғрисидаги ҳисоботни қўриб чиқдилар. Ушбу масала юзасидан молия вазирининг ўринбосари М.Мирзаев, шунингдек, Қонунчилик палатаси Бюджет ва иқтисодий ислохотлар қўмитаси раисининг ўринбосари С.Отамуродов маъруза қилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов томонидан жорий йил январь ойида ҳукумат мажлисида белгиланган 2013 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш Дастурининг энг муҳим устуворликларини амалга ошириш доирасида ўтган тўққиз ой мобайнида Ўзбекистонда макроиқтисодий барқарорлик ҳамда иқтисодиётнинг юқори суръатлардаги ўсиши таъминланди, шунингдек, белгиланган макроиқтисодий кўрсаткичларга эришилди.

(Давоми 5-бетда.)

Ўзбекистон — Туркменистон:

ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИКНИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШ ЙЎЛИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ислом Каримов ва Гурбангули Бердимухамедов музокарани Ўзбекистон ва Туркменистон расмий делегациялари аъзолари иштирокида давом эттирдилар.

Икки мамлакат ўзаро манфаатли савдо-иқтисодий ва сармоявий ҳамкорликни олий даражадаги учрашувларда эришилган келишувларга мувофиқ изчил ривожлантиришга алоҳида аҳамият қаратади.

Кейинги беш йилда ўзаро товар айирбошлаш ҳажми 3 баробардан зиёд-роқ ўсиб, 2012 йил якулига қўра 450 миллион АҚШ долларидан ўзгариш ташкил этди. Ўзбекистоннинг Туркменистонга экспорти минерал ўғитлар, қурилиш материаллари, полиз маҳсулотлари, электр ва механика ускуналар, транспорт воситалари, қора ва рангли металллардан ишланган буюмлар ва турли соҳадаги хизмат кўрсатишдан иборат. Туркменистондан юрти-мизга нефть маҳсулотлари, пропилен полимерлари, сульфат кислота каби то-варлар келтирилади.

Ўзбекистон томони 2012 йилда имзоланган Ўзаро ет-казиб бериш тўғрисидаги ҳукуматлараро битим ҳамда 2013—2017 йилларга мўл-жалланган Иқтисодий ҳам-корлик тўғрисидаги шарт-номага мувофиқ икки то-монлама савдо ҳажмини янада ошириш ва уни ди-версификация қилиш мақ-садга мувофиқ эканини таъ-кидлади. Хусусан, Ўзбеки-стон корхоналари Туркме-нистон бозорига узоқ муд-датли асосда ва кенг кў-ламда машинасозлик, электротехника ва кимё са-ноати маҳсулотлари, ми-нерал ўғитлар, қурилиш ма-териаллари, замонавий енгил ва юк ташувчи автомобил-лар, автобуслар, қишлоқ хўжалиги техникаси, қайта ишланган полиз маҳсулотла-ри етказиб беришга тайёр.

Иқтисодий алоқаларни ривожлантиришда Савдо-иқтисодий, илмий-техника-вий ва маданий ҳамкорлик бўйича Ўзбекистон-Туркме-нистон ҳукуматлараро ко-миссияси самарали меха-низм вазифасини ўтамоқда. Жорий йил 11-12 ноябрь кунлари Ашхободда унинг тўққизинчи мажлиси бўлиб ўтди. Анжуманда таъкидлан-ганидек, Ўзбекистон ва Туркменистон ўзаро савдо ва сармоя ҳажмини оши-

риш, миллий ишлаб чиқа-рувчиларнинг қўшни мамла-кат бозоридagi ўрнини ке-нгайтириш учун барча имко-ниятларга эга. Бизнес-фо-румлар ташкил қилиш, мил-лий маҳсулот ва хизматлар кўргазмаларини ўтказиш ҳам ана шу мақсадга хизмат қилади.

Ўзбекистон ва Туркмени-стон иқтисодий ҳамкорлигида транспорт коммуникацияла-ри устувор жиҳат саналади. Икки мамлакатнинг автомо-биль ва темир йўллари яхши интеграциялашган ти-зим бўлиб, нафақат Ўзбе-кистон ва Туркменистон, бал-ки учинчи давлатлар учун ҳам қулай транзит мажмуи вазифасини ўтамоқда. 2013 йилнинг январь-сентябрь ойларида Ўзбекистон худудидан Туркменистонга те-гишли 304,9 минг тонна юк ташиб ўтилган бўлса, ушбу давлат худудидан юрти-мизга қарашли 283,8 минг тон-на юк олиб ўтилди. Транс-порт коммуникациялари ва транзит соҳасидаги ҳамкор-ликни кенгайтириш ва ўзаро келишилган тариф сиёсати юритиш икки то-мон салоҳиятини тўлиқ юза-га чиқарибгина қолмай, Ўзбекистон ва Туркмени-стоннинг учинчи давлатлар учун жозибадорлигини ҳам оши-ради.

Ўзбекистон томонининг фикрича, Эроннинг Бандар Аббос ва Туркиянинг Мер-син бандаргоҳлари йўнали-ши бўйича Туркменистон коммуникацияларининг ра-қобатбардошлиги ва жози-бадорлигини ошириш учун тарифларни оптималлаш-тириш, қулай преференция-лар жорий этиш мақсадга мувофиқдир. Шунингдек, мамлакатларимизнинг Форс кўрфази портларига чиқишини таъминлаш учун Ўзбекистон-Туркменистон-Эрон-Ўмон-Қатар халқаро транспорт ва транзит йўла-гини барпо этиш тўғриси-даги битимни изчил ва ти-зимли равишда амалга ошириш зарур.

Мамлакатларимиз халқа-ро микёсдаги йирик лойи-ҳаларни амалга ошириш борасида катта тажрибага эга. 2009 йилнинг декабрь ойида ишга тушган Туркме-нистон-Ўзбекистон-Қозоғис-тон-Хитой газ қувури бу-нинг ёрқин тасдиғидир.

Музокарада қўшма корхо-налар, миллий фирма ва компаниялар ваколатхонала-рининг сонини кўпайтириш масалалари ҳам муҳокама қилинди. Масалан, Ашхобод

шаҳрида Ўзбекистонда иш-лаб чиқарилган автомобил-ларни сотиш ва уларга хиз-мат кўрсатиш бўйича Турк-менистон-Ўзбекистон қўшма корхонаси фаолият кўрсат-моқда. Хўжалик субъектла-ри ўртасидаги тўғридан-тўғри ҳамкорликни ривож-лантириш йўлидаги амалий қадам бўлган мазкур корхо-на икки мамлакат бу бора-да талай имкониятларга эга эканини намён этди.

Тошкентда Туркменистон, Ашхободда Ўзбекистон мил-лий кўргазмаларини ташкил қилиш яхши анъанага ай-ланган. Шу билан бирга, савдо-сотиқни ривожланти-ришда Ўзбекистон билан Туркменистон ўртасида тўлақонли эркин савдо тар-тибининг йўлга қўйилиши ҳам муҳим аҳамият касб эта-ди.

Туркменистон томони "Навоий", "Жиззах", "Анг-рен" иқтисодий зоналари билан таништирилди.

Музокарада агросаноат мажмуи соҳасидаги ҳам-корлик тўғрисидаги ҳуку-матлараро битимни тўлиқ амалга ошириш зарурлиги қайд этилди. Бу битим қишлоқ хўжалиги техника-си етказиб бериш, пахта-чилик ва галлачилик, ўсим-ликларни кимёвий ва био-логик химоялаш, селекция, кадрлар тайёрлаш бўйича ҳамкорликни янада кенгай-тиришни назарда тутди.

Ўзбекистон билан Туркме-нистон ўртасида маданий-гуманитар соҳадаги ҳамкор-лик изчил ривожланмоқда. Бу борада 2011—2013 йил-ларга мўлжалланган ҳамкор-лик дастури доирасида икки мамлакатнинг мада-ния ва санъат намояндала-ри Ўзбекистонда ва Туркме-нистонда ўтказиладиган тур-ли концертлар, фестивал-ва кўриклар, кўргазма ва форумларда фаол иштирок этмоқда. 2009 йилги "Шарқ тароналари" халқаро мусиқа фестивалида туркменистон-лик хонанда Лале Бегназаро-ва Гран-при соҳиби бўлган эди, 2011 йилдаги фести-валда эса "Галкиниш" ижо-дий гуруҳи учинчи ўрнини эгаллади.

Олий даражадаги учра-шувлар доирасида бир неча марта Ўзбекистон ва Турк-менистон санъаткорлари-нинг қўшма концертлари ўтказилди. Ўзбекистон-Турк-менистон халқларининг дўстлик фестивали деб аталган бу анжуманлар икки мамлакат маданий ҳаётида катта воқеа бўлди.

2013 йилнинг август ойи-да Ўзбекистон вакиллари Туркменбоши шаҳрида бўлиб ўтган иқтисодий бо-лаларнинг "Аваз — дўстлик ўлкаси" халқаро фестивали-да иштирок этди.

Келишувга биноан бун-дан буён ҳам икки мамла-катда ўтказиладиган фести-вал, концерт, кўрик-танлов ва кўргазмалар, шунингдек, спорт мусобақалари ҳақида мунтазам равишда маълу-мот алмашиб борилади ҳамда маданият ва санъат намояндаларининг, спорт-чиларнинг фаол иштироки таъминланади.

Илм-фан соҳасидаги ҳам-корлик юксалмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Фанлар акаде-миясининг Генетика ва экс-периментал биология инс-титуту вакиллари туркме-нистонлик ҳамкасблари бил-ан Туркменистон шaroiti-га мос келадиган уруғлик чигит ва дон навларини яратиш борасида ҳамкор-лик қилмоқда. Илм-фан ва-киллари нефть кимёси со-ҳасида ҳам қўшма изланиш-лар олиб бормоқда.

Музокарада сайёҳлик со-ҳасида мамлакатларимиз улкан имкониятларга эга экани таъкидланди. "Буюк ипак йўли" сайёҳлик лойиҳа-си доирасида комбинация-лашган саёҳатлар ташкил қилиш орқали бу соҳадаги алоқаларни фаоллашти-ришга келишиб олинди. Бошқача айтганда, Ўзбеки-стонга келган сайёҳ Туркме-нистон, Туркменистонга борган сайёҳ Ўзбекистон орқали қайтиб кетишини йўлга қўйиш мумкин. Шу тариқа миллий авиакомпания-ларнинг ҳамкорлигини ке-нгайтириш учун ҳам яхши замин яратилди.

Музокарада якунида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ва Туркменистон Президен-ти Гурбангули Бердимуха-медов қўшма баёнотни им-золادилар. Икки мамлакат ҳукуматлари ўртасида Ма-даний-гуманитар соҳада 2014—2016 йилларга мўлжалланган ҳамкорлик дастури, Фавқулодда вазия-тларнинг олдини олиш ва уларнинг оқибатларини бартараф этиш соҳасида ҳамкорлик тўғрисидаги бит-тим, Жиноий йўл билан ор-тирилган даромадларни ле-галлаштириш ва террориз-мни молиялаштиришга қарши кураш соҳасида ҳам-корлик тўғрисидаги битим имзоланди.

Шунингдек, икки мамла-

катнинг кимё саноати ва ту-ризм компаниялари, ахбс-рот агентликлари, товар-омош биржалари ўртаси-даги алоқаларни янада ри-вожлантиришга қаратилган қатор ҳужжатлар имзолан-ди.

Оммавий ахборот воси-талари вакиллари билан учрашувда Ислом Каримов ва Гурбангули Бердимуха-медов музокаралар очик, ўзаро ишонч ва ҳурмат ру-ҳида, ишчан кайфиятда ўтганини, эришилган кели-шувлар мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар-ни янада ривожлантиришга хизмат қилишини таъкидла-дилар. Ўзаро муносабатлар-ни ҳар томонлама ривож-лантириш ва мустаҳкамлаш борасида манфаатлар ва қарашларнинг муштаракли-ги, шунингдек, муҳокама қилинган барча масалалар юзасидан позиция ва ёнда-шувлар ўхшаш ва яқинлиги яна бир қарра ўз тасдиғини топгани қайд этилди.

Куннинг иккинчи ярмида Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ва Туркме-нистон Президенти Гурбан-гули Бердимухамедов пой-тахтимиздаги Мустақиллик майдонига ташриф буюр-дилар. Олий мартабали меҳмон ҳурриятимиз, пор-лоқ истиқболимиз ва эзгу ниятларимиз рами бўлган Мустақиллик ва эзгулик мо-нументи пойга гул қўйди. Президентимиз раҳнамоли-гинида мамлакатимизнинг бош майдонига амалга оши-рилган улкан бунёдкорлик ва ободонлаштириш ишла-рига юксак баҳо берди.

Президентлар давлати-миз раҳбари ташаббуси ва гоёяси асосида бунёд этил-ган "Маърифат маркази"ни бориб кўрди. Ушбу маж-муадан ўрин олган Симпо-зиумлар саройининг кўрку салобати, меъморий ечими, йирик илмий анжуманлар ва халқаро симпозиумлар ўтказиш учун яратилган за-монавий шарт-шaroitлар, Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхо-насининг бой ахборот-ку-тубхона фонди, бу ерга кел-ган ёш йигит-қизларнинг юксак интеллектуал салоҳи-яти олий мартабали меҳ-монда катта таассурот қол-дирди.

Туркменистон Президен-ти Гурбангули Бердимуха-медовнинг Ўзбекистон Рес-публикасида расмий ташри-фи давом этмоқда.

Анвар БОБОЕВ,
Анвар САМАДОВ,
Ўза Мухбаров

ТАШРИФ САМАРАЛИ БЎЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов ва Туркменистон Президенти Гурбангули Бердимухамедов 26 ноябрь куни "General Motors Powertrain Uzbekistan" Ўзбекистон-АҚШ қўшма корхонасига ташриф буюрдилар.

Олий мартабали меҳмон қўшма корхонанинг ишлаб чиқариш салоҳияти, шарт-шароитлари билан танишди.

Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида Ўзбекистон автомобиль ишлаб чиқарувчи етакчи мамлакатлардан бирига айланган. Туркменистонда ҳам харидордир.

Дунёнинг етакчи компаниялари билан ҳамкорликда ташкил этилган "GM Uzbekistan", "CamAuto", "JV MAN Auto - Uzbekistan" сингари корхоналарда енгил ва юк автомобиллари, автобуслар, махсус машиналар, кенг турдаги бутловчи

қисмлар ишлаб чиқарилмоқда.

"General Motors Powertrain Uzbekistan" корхонасининг ташкил қилиниши автомобилсозлигимиз ривожига янги даврни бошлаб берди. Президентимиз Ислам Каримовнинг 2008 йил 16 декабрда қабул қилинган хорижий инвестициялар иштирокида куч агрегатлари ишлаб чиқарадиган "General Motors Powertrain Uzbekistan" корхонасини ташкил қилишга оид қарорига мувофиқ ташкил этилган ушбу йирик қўшма корхона минтақамизда автомобиллар учун двигателлар ишлаб чиқаришга ихтисослашган ягона заводдир. Бундай ноёб ва мураккаб ишлаб чиқариш корхонала-

ри дунёнинг санокли мамлакатидоғина мавжуд.

Корхона алюминий эритиш ва қуйиш, термик ишлов бериш, цилиндр блоклари, тирсакли валга ишлов бериш ускуналари, уларни автоматик йиғиш линиялари, шунингдек, назорат-ўлчов машиналарини ўз ичига олган замонавий технологик ускуналар билан жиҳозланган. Ишлаб чиқариш жараёни компьютер орқали бошқарилади. Бу ердаги технологик жараён ишлаб чиқариш ва маҳсулот сифатини мунтазам назорат қилиб бориш имконини беради, айти пайтда экологик хавфсизлик нуқтаи назаридан ҳам жохон стандартларига тўла мосдир. Корхона маҳсулотларидан нафақат Ўзбекистонда, балки "GM"нинг глобал тармоғига кирувчи хориждаги бошқа автомобилсозлик корхоналари ҳам фойдаланмоқда.

Мазкур завод "General Motors"нинг қуйиш ва йиғув

цехлари бир жойда жойлашган дastлабki корхонасидир. Корхона ускуналар билан жиҳозланиши, технологик операцияни назорат қилиш тизими, эргономик ва экологик стандартларга мувофиқлиги бўйича энг замонавий ҳисобланади. Ўрнатилган регенерация тизими ишлаб чиқаришнинг ёпиқ циклини таъминлаш имконини бераётир.

Туркменистон Президентининг мамлакатимиз автомобил саноати ривожигаги улкан муваффақиятлардан бири бўлган, замонавий стандартлар асосида, энг сўнгги русумдаги технологиялар билан жиҳозланган ушбу корхона фаолиятини юқори баҳолади.

Олий мартабали меҳмон завод ҳудудига кўрғазмага қўйилган, Ўзбекистонда ишлаб чиқарилаётган замонавий енгил автомобиллар, юк машиналари, тракторлар ва бошқа қишлоқ ҳўжалик техникаси билан танишди.

Туркменистон Президенти мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган ушбу автомобиллар ва бошқа техника турининг кўплигига, уларнинг сифати ва дизайнига юксак баҳо берди. Гурбангули Бердимухамедовда "GM Uzbekistan" қўшма корхонаси томонидан янги ўзлаштирилган "Chevrolet Orlando" оилавий минивэни катта таассурот қолдирди. 2014 йилнинг биринчи чорагидан мазкур минивэни кенг ишлаб чиқариш йўлга қўйилади.

Шу билан Туркменистон Президенти Гурбангули Бердимухамедовнинг Ўзбекистон Республикасига расмий ташрифи якунига етди. Шубҳа йўқки, ушбу ташриф ва унинг натижалари Ўзбекистон ва Туркменистоннинг вақт синовидан ўтган дўстлик, ҳамкорлик ва яхши қўшничилик муносабатларига янги суръат бахш этади.

Нодира МАНЗУРОВА,
ЎЗА мухбири

«ЙИЛНИНГ ЭНГ ФАОЛ МАЪНАВИЯТ ТАРҒИБОТЧИСИ»

маънавий-маърифий ишлар
самарадорлигини янада
оширишга хизмат қилади

Баркамол авлод тарбияси, маънавиятини бойитиш, миллий ғоя тарғиботи ҳақида гап кетар экан, бу мураккаб ва шарафли вазифанинг нечоғлик масъулиятли эканини барчамиз бирдек ҳис қиламиз. Унинг аҳамияти миллат тақдирига дахлдорлиги, юрт келажиги белгилаши, тараққиётнинг асоси эканлиги билан изоҳланади. Шу боис бу борада фидойилик қилаётган, ҳақиқий маънода жонбозлик кўрсатаётган халқнинг маърифатли, илғор вакиллари аниқлаш, улар меҳнатини эътироф этиш, ёшларга ибрат қилиб кўрсатиш бугун муҳим масаладир. «Йилнинг энг фаол маънавият тарғиботчиси» республика кўрик-танловининг ташкил этилишида ҳам худди шу мақсад муҳассам.

Президентимизнинг 2006 йил 25 августдаги «Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида»ги қарори асосида ҳар йили Республика Маънавият тарғибот маркази томонидан турли вазирлик ва ташкилотлар билан ҳамкорликда мазкур кўрик-танлов ўтказиб келинмоқда. Жорий йил ҳам ҳар бир тизим ўз йўналиши бўйича танловнинг худудий, вилоят ва республика босқичла-

рини якунлаб, ғолибларни аниқлади. Ўзбек Миллий академик драма театрида кўрик-танлов ғолибларини тантанали тақдирлаш маросими бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари, Халқ таълими, Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари, Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази, Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими маркази, Республика Байналмилал маданият маркази, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, Хотин-қиз-

лар қўмитаси, «Маҳалла» хайрия жамоат фонди, «Тасвирий ойна» ижодий уюшмаси, «Ўзбектеатр» ижодий ишлаб чиқариш бирлашмасида фаолият юритаётган маънавият ва маърифат фидойилари жам бўлдилар.

— Танлов жараёнида фаолиятимизда замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан умумий фойдалана олиш малакамиз, маънавий-маърифий тадбирларни уюштириш, ёшлар билан ишлаш, глобаллашув шароитида бўлаётган ахборот хуружлари ва «оммавий маданият»нинг зарарли таъсирига қарши маънавий иммунитетни шакллантиришга доир иш услубимиз синовдан ўтказилди, — дейди танловнинг Халқ таълими вазирлиги тизими ғолиби, Кармана тумани халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлимининг маънавий-ахлоқий масалалар шўъбаси мутахассиси Гулзода Жаббонова. — Туманимизда 29 мактаб, 17 мактабгача ва 3 мактабдан ташқари таълим муассасаси иш юритмоқда. Уларда таълим олаётган ўн беш мингдан ортиқ ўғил-қиз тарбияси тизимда фаолият юритаётган ҳар бир кишига катта масъулият юқлайди. Шу боис ўқув масканларида «Маънавият ҳафталиклари», «Оталар мажлиси»ни мунтазам ўтказишни йўлга қўйганмиз. Шунингдек, «Миллий ғоя ва мен» клуби самарали фаолият юритмоқда. «Маънавият»ни шакллантирадиган мезонлар» мавзусидаги дарс ишланмалар ва семинарларни ўтказиш бўйича ўндан ортиқ методик тавсияларим оммалаштирилган. Кўрик-танлов маънавият ва маърифат соҳасидаги ишларимизга рағбат уйғотиб, бу йўлда янада фидойи бўлишга қорайди.

Тадбир якунида ғолибларга диплом ва эсдалик совғалари топширилди.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» мухбири
В.ГРАНКИН олган суратлар.

Kuchli davlatdan —
kuchli fuqarolik
jamiyati sari

МУНОСИБЛАР САЙЛАНМОҚДА

Шу кунларда мамлакатимизнинг барча ҳудудларида бўлгани каби Андижон вилоятида ҳам фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) ва унинг маслахатчилари сайлови тизин давом этмоқда.

Асак туманида ўтказилаётган сайловларда 81 маҳалла фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) ва уларнинг 800 нафардан зиёд маслахатчиси сайланади.

— Фуқаролар йиғинлари раислари (оқсоқоллари) ва уларнинг маслахатчилари сайловини ташкил этиш ҳамда уни ўтказишга кўмаклашувчи туман комиссияси, шунингдек, ишчи гуруҳлар томонидан сайловларнинг тенглик, ошкоралик ва адолат тамойиллари асосида ўтиши таъминланмоқда, — дейди туман комиссияси раиси Мўйдинжон Дадажонов. — Президентимиз раҳнамолигида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлар самарасида бу галги сайловларда фуқаролар ҳар қачонгидан фаол иштирок этаётир.

Тумандаги 8 қишлоқ, 73 маҳалла фуқаролар йиғини раислигига 448 нафар номзод кўрсатилган. Номзодларнинг 132 нафари аёллардир.

«Қайроғочарик» маҳалла фуқаролар йиғини тумандаги йирик маҳаллалардан бири. Ушбу маҳалла раислигига кўрсатилган 3 номзод орасидан ўзини жонқуярлиги ва ташаббускорлиги билан катта обрў-эътиборга эга бўлган Муҳаммадқобил Ашуров раисликка сайланди. Унинг худудда ишлаб чиқаришни кенгайтириш, шу орқали хотин-қизлар ва ёшларнинг бандлигини таъминлаш, ободонлаштириш масалалари устувор бўлган дастури кўпчиликка маъқул келди.

Тумандаги барча ўзини ўзи бошқариш органларида сайловлар юқори савияда, ушқоқлик билан ўтказилмоқда. Маҳалла раиси ва унинг маслахатчилари лавозимлиги энг муносабат сайланмоқда.

Ф.УБАЙДУЛЛАЕВ,
ЎЗА мухбири

Yangiliklarda yurt nafasi

Гулистонда "Конституция — бахтимиз пойдевори" кўрик-танловининг Сирдарё вилояти босқичи бўлиб ўтди.

Халқ таълими, Адлия вазириликлари, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати, "Тасвирий ойина" ижодий уюшмаси, "Соғлом авлод учун" халқроқ хайрия жамғармаси, Ўзбекистон Бадий академияси ҳамкорлигида ташкил этилган танловнинг вилоят босқичида 30 га яқин иқтидорли ўқувчи иштирок этди.

Тадбир болаларнинг Ватан мадҳи ва бахтли болаликка бағишланган расмлари кўргазмаси, ашула ва рақслари намойиши билан бошланди. "Болалар шахарчаси" тарбияланувчиларининг "Камалак" ашула ва рақс ансамбли, 2-мусиқа ва санъат мактаби ўқувчиларининг чиқишлари кўпчиликка манзур бўлди.

Кўрик натижаларига кўра, Мирзаобод туманидаги 1-мактаб-интернатнинг 9-синф ўқувчиси Ирода Ҳасанова, Гулистон шаҳридаги 9-умумтаълим мактабининг 6-синф ўқувчиси Назолат Эргашева ва 3-умумтаълим мактабининг 2-синф ўқувчиси Мадина Мамадинова турли йўналишлар бўйича ғолиб деб топилди ва танловнинг мамлакат босқичига йўлланма олди.

Самарқанд вилояти адлия бошқармасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 21 йиллиги муносабати билан "Конституция — миллий тараққиётимиз пойдевори" мавзусида анжуман бўлиб ўтди.

Тадбиркор ва фермерлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора, банк ва молия муассасалари, туманлар фермерлар кенгашлири вакиллари иштирок этган тадбирда Президентимиз раҳнамолигида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилаётгани ташкилланди. Мамлакатимизда тадбиркорлик субъектларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва улар манфаатини ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий асослари яратилган.

Учрашувда тадбиркор ва фермерларни қизиқтирган саволларга атрофлича жавоб қайтарилди.

Наманган муҳандислик-технология институтида "Наманган текстили кластери" лойиҳасини шакллантиришнинг илмий-услубий ва амалий масалаларига бағишланган илмий анжуман бўлиб ўтди.

Вазирилар Маҳкамаси ҳузуридаги Фан ва технологияларни ривожлантиришни мувофиқлаштириш кўмитаси, Олий ва ўрта махсус таълим вазирилик, "Ўзпахтасаноат" уюшмаси, "Ўзбекингилсаноат" давлат акциядорлик компанияси, Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси ҳамкорлигида ташкил этилган анжуманда тўқимачилик ва енгил саноатга ихтисослашган олий ўқув юрталарининг профессор ва ўқитувчилари, шу йўналишдаги корхоналар, кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектлари вакиллари, талабалар иштирок этди.

Анжуман давомида Наманган муҳандислик-технология институти профессор-ўқитувчилари, магистрант ва иқтидорли талабаларининг илмий-тадқиқот ишлари натижаси акс эттирилган стенд, монография, дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, электрон дарсликлар кўргазмалари намойиш этилди.

Фаргона туманида "Интернет журналистикаси ва босма оммавий ахборот воситалари" мавзусида ўқув семинари ўтказилди.

Вилоят ҳокимлиги ва Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси вилоят бўлими томонидан ташкил этилган тадбирда шаҳар ва туманлардаги босма ОАВ вакиллари иштирок этди.

Тадбирда Президентимиз Исрол Каримов раҳнамолигида жамият ҳаётини ислоҳ этиш ва янгилаш жараёнида оммавий ахборот воситаларини изчил ривожлантириш, малакали кадрлар тайёрлаш масаласига алоҳида эътибор қаратилаётгани ташкилланди. Мамлакатимизда воқеликни ҳолис, ошқора ва фаол ёритиш учун ОАВга барча шароит ва имконият яратиш, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, соҳага замонавий ахборот-коммуникация технологияларини изчил жорий этиш борасида кенг қўламли ишлар амалга оширилмоқда.

Семинарда босма оммавий ахборот воситалари ва уларнинг электрон муқобиллари, аънавий оммавий ахборот воситалари ва интернетга оид мавзуларда маърузалар тингланди. Ахборот-коммуникация технологияларидан самарали ва оқилона фойдаланиш юзасидан атрофлича фикр алмашилди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўлаган материаллар асосида тайёрланди.

Энг яхши лойиҳалар ғолиб бўлди

Ўзбекистон хотин-қизлар кўмитаси томонидан опсингилларимизни тадбиркорликка кенг жалб этиш, уларнинг фаолиятини рағбатлантириш мақсадида республика миқёсида «Тадбиркор аёлнинг энг яхши лойиҳаси» танлови ўтказилди.

Танловнинг куйи босқичларида мингдан ортиқ хотин-қизларимиз турли йўналишлардаги лойиҳалари билан қатнашиб, уларнинг 43 нафари республика босқичида иштирок этишга муваффақ бўлди.

Пойтахтимизда мазкур танлов ғолибларини тақдирлашга бағишланган тадбир бўлиб ўтди. Унда юртимизда тадбиркор аёлларнинг лойиҳаларини ҳаётга татбиқ этиш, кичик ва хусусий бизнес соҳасида ва оилавий корхоналарда раҳбарлик қилаётган аёллар тадбиркорлигини ривожлантириш орқали янги иш ўринларини яратиш, бу борада тўсиқ бўлаётган ижтимоий муаммоларни бартараф этиш, тажриба алмашиш, илғор ғояларни тарғиб қилиш хусусида сўз юритилди.

Натижаларга кўра, тошкентлик Муслима Ўринбоева «Ишлаб чиқариш соҳасидаги энг яхши лойиҳаси учун», тўртқўллик яқка тадбиркор Нурпошшо Матниязова «Қишлоқ жойларда қўллашга мўлжалланган энг яхши лойиҳаси учун» ва Раъно Ортиқова «Сервис соҳасида энг яхши

лоийҳаси учун» номинациялари бўйича биринчи даражали диплом билан тақдирланди. Шуниси эътиборлики, Муслимаҳон миллий кўйирчоқлар ясаб, улар орқали ўзбекона қадриятларимизни тарғиб этаётган бўлса, Нурпошшо турфа гул қўчатлари экиб, кўпайтириш билан юртимизнинг ободлигига ўз ҳиссасини қўшиб келаяпти. Раъноҳоннинг лойиҳаси эса тўй ва маросимларни исрофгарчиликсиз, ихчам ва фойдали ўтишига хизмат қилиши билан ажра туради.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, Хотин-қизлар кўмитаси раиси Э.Боситхонова иштирок этди.

Ойбуви ОЧИЛОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Конституция — бахтимиз пойдевори

2-Республика тиббиёт коллежида Тошкент шаҳар Ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси томонидан Шайхонтоҳур тумани ҳокимлиги билан ҳамкорликда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 21 йиллигига бағишлаб ўтказилган маънавий-маърифий тадбир ана шундай номланди.

Дастлаб коллеж ўқувчилари тайёрлаган ижодий ишлар кўргазмаси намойиш этилди. Тадбирда сўзга чиққанлар Конституциямизда миллий қадриятларимизнинг акс этиши, ёшларнинг ҳақ-ҳуқуқлари борасида ўз фикрларини билдирдилар.

— Тенгдошларим билан бугунги байрам тадбирига тайёргарлик жараёнида Конституциямиз ҳақида янада кўпроқ маълумотларга эга бўлди. Агар биз ўз ҳақ-ҳуқуқларимизни англаб, Ватан олдидаги бурчимизни ҳар лаҳза ёдда тутсак, касбимизга садоқат билан хизмат қилган бўламиз, — дейди коллеж ўқувчиси Малика Ҳамроева.

Тадбирнинг бадий қисмида ёш ҳаваскорларнинг концерт дастури барчага байрамона кайфият бағишлади.

Назолат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Давлат рамзлари — ғуруримиз тимсоли

Тошкент автомобил ва йўллар касб-хунар коллежида «Миллий байроғимиз — халқимиз ғурури» мавзусидаги давра суҳбати бўлиб ўтди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Фан, таълим, спорт ва маданият масалалари кўмитаси аъзолари ташриф буюрган тадбирда ўқув муассасасининг ўқитувчи ва ишлаб чиқариш усталари, маҳалла фаоллари ва ўқувчилар иштирок этди.

Давра суҳбатида давлат

рамзларимиздан бири — миллий байроғимизнинг осмонимиз узра доимо ҳилпираб туриши ҳар бир юртошимизга ғурур бағишлаши, шу боис уни доимо эъзозлашимиз лозимлиги хусусида фикрлар билдирилди.

Шавкат ЁКУБОВ

Сув муаммоси болалар ижодида акс этди

«Баркамол авлод» республика ўлкашунослик ва экология марказида «Болалар ва сув» экофестивалининг якуний босқичи бўлиб ўтди. Вилоят босқичида ғолиб деб топилган 14та жамоа ўз таълим муассасаси, маҳалласи ҳамда жамиятда кўзга ташланаётган сув исрофгарчилиги бўйича муаммоларни «Экологик расм», «Экологик фикрлаш», «Сув ва маҳаллий муаммолар», «Экологик саҳна кўриниши» шартларида акс эттиришди.

— Ёшларнинг табиатга эҳтиёткорона муносабати ва экологик маданиятини шакллантириш бугунги куннинг долзарб масалаларидан биридир, — дейди марказ директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Хайриддин Бойиров. — Ўн мингдан зиёд ўқувчини қамраб олган фести-

валь обиҳаёт билан боғлиқ экологик муаммоларга ёшлар эътиборини қаратгани билан аҳамиятли бўлди.

Фестиваль якунига кўра, Навоий вилояти жамоаси 1-, Тошкент ва Самарқанд вилоятлари 2-, Қорақалпоғистон Республикаси, Сирдарё ва Бухоро вилоятлари жамоалари эса 3-ўринни қўлга киритди.

Моҳичехра ЛАТИПОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Барқарор тараққиёт — обод турмуш сари

Табиатни муҳофаза қилиш давлат кўмитаси томонидан «CHINOR ENK» экологик ноширлик компанияси билан ҳамкорликда «Барқарор тараққиёт — обод турмуш сари» мавзусида фотосуратлар кўргазмаси ташкил этилди. «Қоплон—2013» республика танлови доирасида бўлиб ўтган тадбирда атроф-муҳит муҳофазаси ва барқарор тараққиёт соҳасидаги энг яхши фотоасарлар намойиш этилди.

Оммавий ахборот воситалари ходимлари ва фотомуждорлар учун медиатур уюштирилиб,

республикамизнинг 10та вилоятида ҳудудларнинг бетакрор табиати, саноат ва экотуризм соҳасидаги имкониятлари, мавжуд экологик муаммолар ҳамда табиатни асраб-авайлаш йўлида амалга оширилаётган чора-тадбирлар билан батафсил таништирилди.

Кўргазмага қўйилган биохимия-хиллик, иқлим ўзгариши, экотуризм, агроэкология, табиий ресурслардан фойдаланишда тежамкорлик каби мавзуларга оид ранг-баранг асарлар кўпчиликда катта қизиқиш уйғотди.

Бобобек МАҲРАМОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Талабалар чет тилларни пухта ўзлаштирамоқда

М.В.Ломоносов номидаги Москва давлат университети Тошкент шаҳри филиалида «English speaking countries» мавзусида танлов-викторина ўтказилди. Тадбирда ушбу олий таълим муассасаси ва И.М.Губкин номидаги Россия давлат нефть ва газ университетининг Тошкент шаҳри филиали талабалари 6та шарт бўйича беллашилди.

Викторина авваллидаги таништирувдан сўнг асосий шартларга ўтилди. Бунда нафақат инглиз тилини билиш даражаси, балки фан ва маданиятга оид билимлар, актирлик қобилияти, нуқт маданияти ҳам синовдан ўтказилди. Энг му-

тур Ким. — Жамоамиз аъзолари инглиз тилини яхши билганлиги учун тайёргарлик жараёнида ҳам, шартларни бажаришда ҳам қийинчиликка дуч келмади.

Якуний натижаларга кўра, 27 балл билан И.М.Губкин номидаги Россия давлат нефть ва газ университети Тошкент шаҳри филиали жамоаси ғолиб деб топилди.

Санобар ЖУМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

ОЛИЙ МАЖЛИС ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИДА ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ 2013 ЙИЛ ТЎҚҚИЗ ОЙИДАГИ ИЖРОСИ КЎРИБ ЧИҚИЛДИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Бундай ижобий кўрсаткичлар иқтисодиётнинг ва мамлакатимиз ишлаб чиқарувчиларининг рақобатбардўшлилигини янада ошириш, ишлаб чиқариш, транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш ҳамда модернизация қилиш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга оширишни тезлаштириш, аҳоли бандлиги ва фаровонлигини ошириш ҳисобидан таъминланди.

Давлат бюджети ҳисобот даврида профицит билан ижро этилди. Ташки савдо айланмасининг ижобий салдоси 1 миллиард АҚШ долларидан ортиқни ташкил этди. ЯИМнинг ўсиш суръатлари 8,1 фоизни, саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажмлари 9,4 фоизни, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажми 6,8 фоизни, чакана савдо айланмаси 14,7 фоизни ташкил этди. Машинасозлик ҳамда металлга ишлов бериш, енгил саноат, қурилиш материалларини ишлаб чиқариш, озиқ-овқат саноати каби тармоқларнинг жадал ривожланиши таъминланди. Саноат ишлаб чиқаришининг умумий тузилмасида ушбу тармоқларнинг улуши ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 47,4 фоиздан 51,4 фоизгача ўсди. Шу йилнинг бошидан тахминан 2,2 минг ишлаб чиқариш объекти ишга туширилганлиги ҳам саноат ишлаб чиқаришининг ўсишига кўмаклашди.

Мажлисда ҳисобот даврида Давлат бюджетининг харажат қисмида таълим, соғлиқни сақлаш, аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш, пенсиялар, нафақалар тўловлари каби ижтимоий соҳани молиялаштиришга устувор аҳамият берилганлиги алоҳида таъкидланди. Умуман олганда, Давлат бюджети 2013 йилнинг 9 ойи мобайнида Олий Мажлис томонидан тасдиқланган параметрларга ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг тегишли қарорига мувофиқ ижро этилди.

Саволларга жавоб берилганидан кейин ҳисобот батафсил муҳокама этилди. Муҳокама чоғида барча сиёсий партиялар фракциялари ва Ўзбекистон Экологик ҳаракатидан сайланган депутатлар гуруҳи вакиллари сўзга чиқдилар.

Музокараларда ЎзЛиДеП фракцияси вакиллари Вазирлар Маҳкамасининг ҳисоботини таҳлил қилишда партиянинг сайловолди дастурини амалга ошириш

бўйича ўз устуворликларига, биринчи навбатда, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, мамлакатимизнинг инвестициялар жалб қилиш имкониятини ошириш учун мумкин қадар қулай ишчанлик муҳитини шакллантириш асосида иқтисодиётнинг рақобатбардўшлигини ошириш вазифаларини ҳал қилишга ургу берилганини таъкидладилар.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш дастури доирасида кўрилган чора-тадбирлар натижасида микрофирмалар ва кичик корхоналарнинг ишлаб чиқариш ҳажми ортди, бу эса янада солиқ тўлови тушумларининг ошишга олиб келди. Солиқ юкининг пасайтирилиши, хусусий тадбиркорлик субъектларига берилган банк кредитлари ҳажмининг оширилиши кичик бизнеснинг жадал ривожланишига ижобий таъсир кўрсатди. Хусусий секторда солиқ юкининг пасайтирилиши хўжалик юритувчи субъектларга ишлаб чиқаришни кенгайтириш, корхоналарни янги асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ҳамда янги иш ўринларини ташкил этиш имконини берганлиги қайд этилди.

Аграр сектор, фермерлик ҳаракати ривожланишини қўллаб-қувватлаш бўйича аниқ мақсадли сиёсатнинг амалга оширилиши, агро-техник тадбирлар билан боғлиқ баъзи харажатларнинг қайтариллиши фермер ва деҳқон хўжалиқлари даромадларининг ортиши, ерлар ҳосилдорлигининг ошиши учун пойдевор яратди.

ЎзЛиДеП депутатлари тадбиркорлик фаолияти учун мўлжалланган бизнес-муҳитни янада яхшилашга, тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тўлиқ ҳажмидаги ижросини таъминлашга қаратилган қонун ҳужжатларининг талаблари жойларда сўзсиз ижро этилиши муҳим эканлигини таъкидладилар.

ЎзДП фракцияси депутатлари Давлат бюджетининг ижроси тўғрисидаги ҳисоботни кўриб чиқишда Иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастурини амалга ошириш, ижтимоий соҳани янада ривожлантириш масалаларига алоҳида эътибор қаратдилар. Ҳисобот даврида бюджет харажатларининг тахминан 60 фоиз ижтимоий соҳага тўғри келиши Давлат бюджетининг ижтимоий йўналтирилганлигидан дарак беради.

Жумладан, харажатларнинг 57,5 фоизи таълим муассасаларини сақлаш ва ривожлантиришга тўғри келди. Фракция томонидан таъкидлаб ўтилдики, жорий йилнинг 1 сентябридан бошлаб биринчи синфдан чет тилларини, устувор равишда инглиз тилини ўқитиш бошланди, чет тили ўқитувчилари ва мураббийларнинг тариф ставкаларига қишлоқ жойларда жойлашган таълим муассасаларида 30 фоиз миқдорда, қолган жойлардаги таълим муассасаларида 15 фоиз миқдорда ҳар ойлик устамалар белгиланди.

Шунингдек, «Обод турмуш йили» Давлат дастури доирасида кўриб чиқилаётган даврда 540 минг нафар биринчи синф ўқувчиси учун ўқув қуроллари ҳамда кам таъминланган оилалар учун қишки кийим-бош ва пойафзаллар олинди, 64 та «Баркамол авлод» болалар маркази ҳамда 132 та коллеж ва академик лицей капитал таъмирланди.

Айни вақтда аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш учун ажратилган маблағлардан мақсадли фойдаланишга бундан буён ҳам риоя қилиш муҳимлигига эътибор қаратилди.

Ўзбекистон «Миллий тикланиш» ДП фракцияси аъзоларининг фикрича, юксак маънавиятли ва ахлоқли, эркин, масъулиятли ва баркамол шахсни тарбиялашга ҳар томонлама кўмаклашиш муҳимдир. Шу муносабат билан Давлат бюджетидан болалар мактабгача тарбия муассасаларига таълим соҳасига ажратилган барча харажатларнинг 11,4 фоизи миқдориди, умумтаълим муассасаларига 54,5 фоиз миқдориди маблағ ажратилди. Ўрта махсус таълим тизимида ўқув-амалий машғулотлар ўтказиш ташкил этиш учун хомаша ёки ақилги-моилаш материалларининг тахминан 2,4 минг турини харид қилиш назарда тутилган.

Ҳисобот даврида фанни ривожлантириш учун ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 23,7 фоизга кўпроқ маблағ ажратилди. Таълим соҳасини молиялаштириш ҳажмларининг ошганлиги қайд этилган ҳолда Ўзбекистонда 2013 йил 1 январдан бошлаб олий ўқув юртидан кейинги таълимнинг бир поғонали тизими жорий этилди, илмий-тадқиқот муассасаларида ишловчи катта илмий ходим-тадқиқотчилар сони ортди ва ушбу мақсадлар учун назарда тутилган харажатлар ошди. Партиянинг ишончли қомилки, бу давлат ҳокимияти ва бошқаруви органла-

рини юксак маънавиятли, профессионал маҳоратли ҳамда мамлакатимиз ва халқимиз тақдири учун масъул, баркамол, ватанпарварлик ҳиссига эга кадрлар билан таъминлашга кўмаклашди.

Ўзбекистон «Адолат» СДП фракциясининг аъзолари Давлат бюджетининг ижросини таҳлил қилишда ўз сайловолди дастури устуворликларига ургу бердилар. Фракциянинг фикрича, бозор иқтисодиётининг ижтимоий йўналиши чуқурлаштирилиши иқтисодий ўсиш натижалари аҳолининг турли ижтимоий гуруҳлари ва қатламларининг турмуш сифати ва даражасини оширишни таъминлаши керак.

Шу муносабат билан «Обод турмуш йили» Давлат дастурини амалга ошириш доирасида жорий йилнинг 9 ойи мобайнида аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш ва унинг бандлигини оширишга доир бир қатор чора-тадбирлар амалга оширилди.

Фракция Давлат бюджетининг 14 ёшгача фарзандлари бўлган оилаларни, 2 ёшгача бўлган бола парвариши билан банд ишламайдиган оналарни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, даромади кам оилаларга моддий ёрдам кўрсатиш, фуқароларнинг алоҳида тоифаларига уй-жой-коммунал хизматлар тўлаш бўйича имтиёзлар ўрнига компенсация пул маблағларини тўлашга тааллуқли қисми ижроси масаласининг таҳлиliga алоҳида эътибор қаратди. Фракциянинг ишончи қомилки, буларнинг барчаси аҳоли турмуш сифати янада яхшилианишига кўмаклашди.

Шунингдек, кўриб чиқилаётган даврда соғлиқни сақлашни ривожлантиришга 2012 йилнинг шу даврига нисбатан 22,2 фоиз кўпроқ маблағ ажратилганлиги таъкидланди. Бу ижтимоий соҳага ажратилган барча харажатларнинг 24,2 фоизини ташкил этади. Шу муносабат билан Давлат бюджетининг 2013 йилдаги ижросини маъқуллаган ҳолда Ўзбекистон «Адолат» СДП фракцияси соғлиқни сақлашнинг давлат сектори-ни мустаҳкамлаш йўлини давом эттириш муҳим деб ҳисоблайди.

Ўзбекистон Экологик ҳаракатидан сайланган депутатлар гуруҳи Давлат бюджетидан атроф-муҳитни муҳофаза қилиш учун ажратилган харажатлар 2013 йилнинг 9 ойи мобайнида 89,7 миллиард сўмни ташкил этишини қайд этди. Ушбу харажатлар биохилма-

хилликни сақлаш ҳамда ландшафт, ҳайвонлар ва ўсимликларни муҳофаза қилиш, юқумли касалликларнинг олдини олиш, чиқиндиларни йиғиш ва йўқотиш таъминлашга кўмаклашди. Шунингдек, Қишлоқ аҳоли пунктларининг ичимлик суви билан таъминланганлигини янада яхшилаш дастури доирасида қишлоқ аҳоли пунктларини сув билан таъминлаш тармоқларини барпо этиш объекти бўйича 106 миллиард сўмдан ортиқ маблағ ажратилди. 2 минг километрдан зиёд сув ўтказувчи тармоқ, шу жумладан қишлоқ жойларда 1,9 минг километр сув ўтказувчи тармоқ ишга туширилди.

Шу билан бирга депутатлар гуруҳи томонидан атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш учун ажратилаётган бюджет маблағларидан мақсадли фойдаланиш бора-сида тегишли давлат тузилмаларининг масъулияти-ни янада оширишга алоҳида эътибор қаратилди.

Давлат бюджетининг ижроси тўғрисидаги ҳисобот депутатларда кўпба саволлар туғдирди ҳамда ушбу саволлар ҳуқуқат вакиллари-га берилди. Бюджет даромад қисмининг сифатли ижросига салбий таъсир кўрсатадиган омилларга алоҳида эътибор қаратиш тақлиф этилди. Муҳокама чоғида депутатлар бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш ва жойларда қонунлар ижросини тўлиқ таъминлашга тааллуқли амалий тақлифлар билдирдилар.

Барча сиёсий партия фракциялари ва Ўзбекистон Экологик ҳаракатидан сайланган депутатлар гуруҳи вакиллари эшитиб ва муҳокама қилиб, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Давлат бюджетининг 2013 йил тўққиз ойидаги ижроси тўғрисидаги ҳисоботни тасдиқлади ҳамда тегишли қарор қабул қилди.

Мажлисда «Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2014 йилги асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ҳам биринчи ўқишда кўриб чиқилди ва қабул қилинди.

**Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлиси
Қонунчилик палатасининг
Ахборот хизмати**

АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ВОСИТАЛАРИ

Ўқувчиларнинг дарсга қизиқишини кучайтираётми

Чортоқ шаҳридаги 53-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаб-интернатида 762 нафар ўқувчи билим олади. Таълим масканида математика, она тили ва адабиёт, тарих, физика ҳамда инглиз тили фанлари чуқурлаштириб ўргатилади. Яқинда ўтказилган мониторинг натижаларига кўра, ўқувчиларнинг фанларни ўзлаштириши 97 фоизни, билим самарадорлиги 87 фоизни ташкил этди. Албатта, бунда юқори маалакали педагоглардан иборат жамоанинг меҳнати намойён.

Мактаб-интернатда 2007 йилдан ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишга жиддий эътибор қаратила бошланди. Айнан ўша йили билим даргоҳида умумимиллий дастурга мувофиқ мукамил таъмирлаш ишлари олиб борилди, АКТ ва техник воситалар билан тўла жиҳозланган информатика хонаси, кимё, физика ва биология ўқув лабораториялари ташкил этилди.

Сўнгги русумдаги 15та компьютер билан таъминланган информатика хонасида дastlab ўқувчилар эмас, ўқитувчилар АКТ воситаларидан фойдаланиш сирларини ўргандилар. 72 соатлик махсус дастур асосида компьютер саводхонлигини оширишга аҳд қилган ҳамкасбларига Нуриддин Қирғизов ёрдамга келди. Информатика фани мутахассиси сифатида ишлаётган ёш ўқитувчи замо-

навий АКТ воситаларидан фойдаланиш ва дарс жараёнига татбиқ этиш бўйича муайян маала орттирган, билим ва салоҳиятини «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси» кўрик-танловининг республика босқичида намойиш этиб, фахрли ўринни эгаллаганди.

Билим даргоҳи ўқув-лаборатория ускуналари билан бирга электрон доска ва дарсликлар билан таъминланиши нафақат Нуриддин, балки барча ўқитувчилар учун ҳам янги имкониятлар эшигини очди. Мактабда аввал математика, сўнгра тарих, биология, физика ва инглиз тили фанлари ҳам электрон дарсликлардан фойдаланган ҳолда ўтиладиган бўлди.

— Бунинг афзалликларини тезда тушуниб етдик, — дейди биология фани ўқитувчиси Элёр Усмонов. — Биринчидан, ўқитувчининг вақти тежалиши ҳисобига дарс соатларидан

янада унумли фойдаланишга, мавзуларни интернет маълумотлари билан бойитиш, натижада ўқувчиларнинг дарсга қизиқишини кучайтиришга эришдик.

— Ўқитувчи учун энг катта имкониятлардан бири янги педтехнологияларни АКТ ёрдамида олиш ва фаолиятига татбиқ этиш бўлди, — дейди тарих фани муаллими Хошимжон Эргашев. — Албатта, оддий дарслик ва ўқув кўргазмаларининг дарс сифати ва мазмунини таъминлашдаги аҳамиятини инкор этмаган ҳолда ахборот-коммуникация воситалари таъ-

Jarayon

лим самарадорлигини орттиришда энг яқин кўмаки бўлаётганини таъкидламоқчиман.

Мактаб-интернат ўқувчиларининг тарих, математика, информатика фанларидан билимлар беллашуви ва фан олимпиадаларида фахрли ўринларни кўлга киритаётгани суҳбатдошларимизнинг сўзларини тасдиқлайди. 8-«В» синф ўқувчиси Нахотбек Анваржоновнинг информатика фанидан билимлар беллашувининг вилоят босқичида қўлиблар сафидан ўрин олиши, 9-«Б» синф ўқувчиси Жаҳоҳир Юсуфжоновнинг ин-

форматика фанидан фан олимпиадасидаги муваффақиятли иштироки ана шундан далолат. Эътирофга лойиқ яна бир ташаббус. Билим даргоҳида битта фандан иккита тўғарак фаолият юритапти. «Ёш компьютерчи» ва «Ёш дастурчи» тўғаракларида 60дан зиёд ўқувчи дарсдан ташқари машғулотларда билимларини бойитмоқда.

Ўқитувчилар билан суҳбатлашиш асносида яна бир нарсага амин бўлдик. Педагогик жамоада кейинги пайтларда янги урф пайдо бўлди. Дарсга қираётган педагог китоб, дарс баёни ва бошқа зарурий дастурлар билан бирга

ноутбук ҳам олиб кирмоқда. Қолаверса, ўқитувчининг ижодий изланиши, янгилликка интилиши махсули саналган дарс иншамалари ва методик тавсиялар яратишга иштиёқ ортган. Бу борада информатика ва математика фани ўқитувчиси Нуриддин Қирғизов «Ахборотнинг тузилиши», «ХЛ электрон жадвал элементлари», «Матн муҳаррири» каби мавзуларда яратган ва оммалашган 10дан ортиқ дарс ишланмалари билан ҳамкасбларига намуна бўлмоқда.

Ганишер АҚБАРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ЎЙИНГА АСОСЛАНГАН ДАРС

Ўқувчиларда мазмунли асардек таассурот қолдиради

Ўқитувчи ўз дарсини синфдаги барча ўқувчилар тўлиқ ўзлаштиришини хоҳлайди. Аммо болаларнинг дарсин қабул қилиш қобилияти турличалиги бунинг имконини бермайди. Таълим жараёнида замонавий интерфаол усулларни қўллаш билан ушбу муаммага ечим топиш мумкин. Хусусан, дарсда турли ўйинлардан фойдаланиш барча ўқувчининг бирдек фаоллигини таъминлайди. «Оддийдан мураккаб сари, ўйиндан билим сари», тамойилига асослангандагилар ноанъанавий усуллардан бир нечтасини ҳамкасбларимиз ҳукмига ҳавола қилмоқчимиз.

«Билимдонлар шашкаси»

Оддий шашка қоидалари билан ўйналандиган «Билимдонлар шашкаси»да тошлар ўрнига ихчам қўтичалардан фойдаланилади. Бир хил рангга бўялган қўтичалар ичида савол, тошпирик ёки ҳадису мақолларнинг биттадан сўзи ёзилган варақалар жойлаштирилади. Рақибдан ютиб олинган тош икки бални келтиради. Ичидаги тошпирикни бажара олса, ўқувчи ўз очкосини уч, тўрт ёки беш балгача кўтариши мумкин. Ўйинда ютқазган гуруҳ ҳам саволларга тўғри жавоб бериб, ютган гуруҳдан юқори очко йиғиш имконига эга. Бу эса ўғил-қизларни маълумиятдан чўчима-масликка, ундан тўғри хулоса чиқа-

ра олишга ундайди. «Шашка» усулида ўқувчилар рақиб жамоа учун савол тузиб келиб, ўз қўтичаларига жойлаб қўйишлари мумкин. Айниқса, янги мавзунини мустақил ўрганишда бу ижобий натижа беради. Ўқувчиларнинг жамоа бўлиб ишлаши, ўз биланларини синфдошларига ҳам ўргатишга шароит яратлади.

«Зукко волейболчи»

Копток ёрдамида ўйналандиган бу усулни биринчи бўлиб логопедлар жорий қилишган. Шу орқали болалар нутқи ривожлантирилган. Ўйин давомида коптокни ўқувчига улоқтириб, саволнинг жавобини талаб

қилиш ундаги тезкорлик ва зийракликни оширади. «Зукко волейболчи» ўйинида алломоаларнинг туғилган йили, ёзган асарлари ва шунга ўхшаш қисқа жавобли саволлар бериш лозим.

«Дарахтлар ва буталар»

Ўйин давомида ўқувчилар қуриган бута эмас, гуркираган мевали дарахт бўлишга интилади. Бунда ўтирганга «бута» деб, тик турганга «дарахт» деб қаралади. Ўқувчилар тўғри жавоб берсалар, ўринларидан турадилар, жавоб қайтаролмасалар ёки жавоблари нотўғри бўлса, ўтирадилар. Ўқувчиларнинг билим даражасига қараб осон ва мураккаб саволлар берилади. Жавобларни изоҳлаш керак эмас. Бор маҳоратни ишга солиб, ўйин сўнгида барча ўқувчиларни «дарахт»га айлантиришга ҳаракат қилиш керак. Акс ҳолда, ўқувчиларда бир-бирини масхаралаш иллати вужудга келиши мумкин. Бундай вазиятдан қочишининг яна бир яхши усули — ўйин номини «Дарахтлар ва гуллар»га ўзгартириш. Атроф-муҳитни асраб-авайлашга ундовчи бу ўйинда турган ўқувчилар «дарахт», ўтирган ўқув-

чилар «гул» ҳисобланади. «Ҳа» жавобини берган ўқувчилар ўриндан тик турадилар, «йўқ» жавобига ўтирадилар. Бу ўйин ўз-ўзиндан жисмоний машғулотга ҳам айланади.

«Светофор»

Светофор рангларида фойдаланиб ўтказиладиган бу ўйинда йўл ҳаракати қоидалари ҳақида маълумот бериш имконияти мавжуд.

Ўқувчилар қўлига қизил, сариқ, яшил рангли айлана қарточкалар берилади. Дарс мавзусига доир уч жавобли тест саволи ўқилади. Ўқувчилар тўғри жавоб жойлашган қаторга яшил рангни қўйиб, қарточкаларни баробар қўтардилар. Тест саволларига овоз чиқармай жавоб айтиш имконини берувчи бу ўйинда ўқувчилардан зийраклик ва чаққонлик талаб қилинади. Барча ўқувчилар қарточкаларини қўтариб бўлганларидан сўнг ўқитувчи яшил рангни тўғри жавоб вариантга қўйиб кўрсатади ёки магнитли доскадан фойдаланиб, рангли қарточкаларни тартиб билан таблога жойлаштиради. Ўқувчилар ўз жавобларини текшириб, хато бўлса тузатадилар. «Светофор» ўйини тест назоратини қизиқарли ва қувноқ тарзда ўтказишни таъминлайди.

Ўқитувчи дарс давомида ўйинларнинг боришини назорат қилиши керак. Шу орқали болада ҳаётий фаоллик, тетиклик, қувноқлик тарбияланади, ўйинда акс эттирилган нарсани билиб олишга қизиқиш уйғонади. Ўқувчи шахсининг ривожланишига катта ҳисса қўйилади. Демак, ҳар бир ўқитувчи бундай самарали усуллардан фойдаланиши ва ўз дарсларига қўтаринки кайфият олиб кириши зарур. Ана шунда бир соатлик дарс мазмунли бир асардек ўқувчиларда бой таассурот қолдиради.

«Домино» ўйинининг энг катта ютуғи — дарсда барча ўқувчилар шитироки тўлиқ таъминланади. Бунинг учун домино варақаларини тайёрлаб, болаларга

тарқатиш кифоя. Ўқувчилар доминоларни тартиб билан териб чиқишлари, бу вазифани тезкорлик билан, бехато бажаришлари керак. Қўйида адабиёт фанига мос «Домино» ўйинини ҳавола қиламиз:

	Alisher Navoiy	So'z mulkining sultoni	Mirzo Bobur	«Boburnoma» asari muallifi	Abdulla Qodiriy
O'zbek roman-chilik maktabi asoschisi	Cho'lpon	«Kecha va kunduz» asari muallifi	Chingiz Aytmatov	«Asrga tatigulik kun» romani muallifi	

Меҳринисо ОМОНОВА,
Ғиждувон туманидаги
36-умумтаълим мактаби
ўқитувчиси

Рағбат, эътибор инсонни янада кўпроқ изланишга, фаоллика ундайди. Бугун халқ таълими тизимида ишлаётган ўқитувчи ва мураббийлар мана шундай эътиром ва ғам-хўрликни ҳис қилиб яшамоқда. Кейинги ўн йилда захматли касб эгаларининг маоши иқтисодиётнинг реал соҳасидаги иш ҳақи миқдоридан ўртача 1,5 баробар кўп ўсди. Педагог ҳодимлар меҳнати баҳолаш ва рағбатлантиришнинг замонавий тизими жорий этилиб, фидойи ва фаол ўқитувчилар тарбиявий ҳамда синфдан ташқари ишлари учун 15 фоиз, касб маҳорати ва ўқув жараёнига қўшаётган ҳиссаси, ўқитишнинг юқори сифати ва самардорлиги учун 25 фоиз — жами 40 фоизгача директор жамғармаси ҳисобидан устама ҳақи олишмоқда.

Президентимизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» қарорига кўра, 2013-2014 ўқув йилидан бошлаб чет тили ўқитувчиларининг ойлик тариф ставкалари қишлоқ жойларида 30 фоиз ва бошқа таълим муассасаларида 15 фоиз миқдорида қўшимчалар тўлаш белгиланди. Малака ошириш курсида қайта тайёрловдан ўтган ва махсус сертификатга эга бўлган ҳамда Давлат тест марказининг тест синовларини топириган педагог ҳодимлар ойлик маошларига мана шундай қўшимча тарзда устама ҳақи олишлари мумкин. Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест марказининг «Чет тиллар ўқитувчиларининг базавий лавозим маошларига ойлик устама белгилаш учун тест синовларини ўтказиш тартиби тўғрисида»ги низоми тасдиқланиб, Адлия вазирлигидан 2013 йил 31 октябрда 2520-рақам билан рўйхатга олинди. Эндиликда тест синовларида иштирок этишни хоҳлаган чет тили ўқитувчилари Давлат тест марказига ариза билан мурожаат этишлари мумкин.

Аризалар бевосита почта алоқа бўлимлари ёки Давлат тест марказининг интернет-даги расмий сайти — www.dtm.uz орқали қабул қилинади. Давлат тест маркази маълумотида кўра, шу кунгача расмий сайт орқали 17 мингдан ортиқ педагог синовларда иштирок этиш ис-тагида ариза берган. Ариза Давлат тест маркази томонидан қабул қилинган кундан бошлаб икки ой ичида икки босқичли тест синовини ўтказилади. Сана, вақт, жой ва иштирок этадиган ўқитувчилар рўйхати камида бир ҳафта олдин www.dtm.uz сайтида эълон қилинади.

Белгиланган максимал бал-нинг 50 фоизидан кам балл тўплаган ўқитувчининг ёзма иши текширилмайди, ёзма иши текширилмаган ёки ёзиш бўлими бўйича белгиланган максимал балнинг 50 фоизидан кам балл тўплаган ўқитувчи тест синовининг иккинчи босқичига қўйилмайди.

Биринчи босқич натижалари тест синовини ўтказилган кундан сўнг икки ҳафта ичида эълон қилинади. Иккинчи босқич аввалги натижалар эълон қилинган кундан бошлаб бир ҳафтадан кейин, бироқ икки ҳафтадан кечик-тирмасдан ўтказилади.

Белгиланган максимал бал-нинг 60 фоизи ва ундан ортиқ балл тўплаган ўқитувчилар тест синовларидан муваффа-қиятли ўтган деб ҳисоблана-ди. Тест синовларининг ижо-бий натижаси уч йил муддат-га амал қилади. Уч йилдан сўнг ўқитувчи устама олиш ҳуқуқини берувчи тест синов-ларидан қайта ўтиши лозим.

Муваффақиятли ўта олма-ган ўқитувчи камида бир йил-дан кейин синовини навбат-дан ташқари қайта топиши-риш мумкин. Бунда қонун ҳуж-жатларида белгиланган тар-тибда энг кам ойлик иш ҳақининг 20 фоизи миқдори-да тўлов тўлайди. Хар уч йил-

Qaror va ijro

маънода уларнинг мамлака-тимизда чет тиллардан Уму-мевропа компетенцияларига асосланиб яратилган давлат таълим стандартлари талаб-ларига мос янги форматдаги тест синовлари бўйича ҳам билимларини бойитиш зару-рати юзага келди.

Ўқитувчи ёки ўқувчининг «тинглаб тушуниш» бўйича кўникмасини аниқлаш учун аудио ёки видеоматериаллар икки-уч марта эшиттирилади, шу асосда тест синовлари-дан ўтаётганларнинг тушун-ганларини аниқлаш мақсади-да бир неча саволлар бери-лади.

Нутқ фаолиятининг «Ўқи-б тушуниш» қисми бўйича тест синовларида ҳам муайян бир матн берилгач, ушбу матни тушунганлигини аниқловчи саволлар берилади. Ўқитиш методикаси бўйича саволлар ҳам чет тили ўқитувчилари томонидан янгилик сифати-да қийинчилик билан қабул қилинмоқда.

Мазкур янги форматдаги тест синовларини топириш-га кўникиш бугунги кунда ҳар бир чет тили ўқитувчиси ол-дидаги муҳим вазифа ҳисоб-ланади.

Тест синовлари Тошкент шаҳрида бошланди, бошқа ҳудудларда ҳам яқин кунлар-да Давлат тест маркази то-монидан ўтказилади. Унча барча чет тили ўқитувчилари пухта тайёрларлик кўриши лозим. Шунини инобатга олган ҳолда ҳудудларда ҳам апро-бациялар ташкил этилмоқда.

Ўйлаймики, янги ишлаб чиқилган тартиб ҳамкасблар-имизнинг ўз устида тиним-сиз ишлашига, касбий маҳор-атини ошириб боришига ва пировард натижада чет тил-ларининг талаблар даража-сида ўқитилишига хизмат қилади.

Абдурахим НОСИРОВ,
Халқ таълими вазирлиги
умумтаълим ва
ихтисослаштирилган
мактаблар бошқармаси
бошлиги

НАТИЖАГА КЎРА РАВБАТ

ёхуд чет тили фани ўқитувчилари ойлик маошига
устама белгилаш тартиби ҳусусида

Ўқитувчилар тест синовла-ри ўтказилмаган бино ва хо-наларга паспорт ва ариза-нинг асли нусхаси билан қўйи-лади. Кечикиб келганлар аудиторияга киритилмайди ва қайдномада «келмади» деб белгиланади.

Чет тилини ўқитиш мето-дикаси, ўқиш, тинглаб тушу-ниш, лексик ва грамматик компетенциялар бўйича са-воллар мажмуаси ҳар бир бўлимда 30та саволдан, ёзиш бўлими 2та топириқдан (1-топириқ камида 150та сўз ҳажмида, 2-топириқ — 250 та сўз ҳажмида), гапириш бўлими 3та турдаги топи-риқлардан иборатдир. Олдин-ги бўлимлардаги топириқ-ларни баҳарлаш ва белгилаш-га 4 соат, гапириш бўлимида эса ҳар бир педагог учун 15 дақиқа вақт ажратилади.

Тинглаб тушуниш, ўқиш, лексик ва грамматик ком-петенциялар ҳамда чет тилини ўқитиш методикаси бўлимлари-дан ихтиёрий бири бўйича

Гапириш бўлими бўйича белгиланган максимал бал-нинг камида 50 фоизини тўплаган ўқитувчи мазкур босқичдан муваффақиятли ўтган ҳисобланади.

Тест синовлари натижаси алоҳида ва умумий балл кўри-нишида қайдномада акс эт-тирилади. Ҳар бир бўлим учун максимал кўрсаткич 30 бални ташкил қилади. Гапириш бўлими бўйича тест синовла-ри ўтказилган кундан бош-лаб ўн кун ичида натижа ҳақида маълумот берилади.

Натижадан норози ўқитув-чилар тегишли босқичлар бўйича беш иш кунини ичида апелляция шикоятни бериш ҳуқуқига эга. Шикоят апел-ляция комиссияси томонидан икки ҳафта ичида кўриб чи-қилади. Апелляция шикоятни бўйича тест синовлари ўткази-ш ёки тегишли бўлимлар доирасида тест синовларини қайта ўтказиш уч кун мобай-нида амалга оширилади.

Барча бўлимлар бўйича

да топириладиган навбат-даги тест синовлари учун эса тўлов ундирилмайди.

Тест синовларидан муваф-фақиятли ўта олмаслиги ўқитувчи билан тузилган меҳ-нат шартномасини бекор қилиш учун асос бўлмайди.

Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятининг сайланма тарз-да танланган инглиз тили ўқитувчилари ўртасида тест материаллари апробациядан ўтказилди. Натижалар таҳлил қилинганда, чет тили ўқитув-чилари асосан тинглаб тушу-ниш ва методика бўлими юзасидан берилган топи-риқларни баҳарлашда қийнал-гани аниқланди. Бу эса, ўз навбатида, ўқитувчиларнинг юқорида қайд этилган йўна-лишлар бўйича кўникмалари-ни ривожлантириш зарурли-гини кўрсатмоқда. Яна бир гап: аксарият ўқитувчилар тест синовини деганда асосан битта савол ва тўрт-бешта жавобдан иборат ёзма синов шаклини тушунишади. Шу

«ДАРС — МУҚАДДАС»

ушбу гапни инглизчада «The most important thing in a school is lesson!»
дея ифодалаш мумкин

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Айниқса, 1-синфлар учун махсус инглиз тили хоналари ажратилиб, зарур ва бежирим жиҳозлар билан безатилди: телевизор, компьютер жамланмаси, проектор, экран ва бошқа зарур ашёлар дарсларни замонавий педагогик методлар, қизиқарли ўйинлар асосида ташкил этишда Зилола Собирова, Наргиза Курбонова каби ёш педагогларга қўл келмоқда.

— Юқори синфларни ўқитишдан кўра 1-синф ўқувчиларига инглиз тилини ўргатиш қизиқарлироқ экан, — дейди Зилола Собирова. — Уларга нимани ўргатсангиз, дарров эслаб қолишади. Гўёки оқ қоз — ёзган нарсангиз унда ақ этади. Кичкин-тойларнинг бу хусусияти чет тилини осон ўзлаштиришда қўл келиши билан бирга, ўқитувчинини янада ҳушёр-ликка ундайди. Агар бу даврда улар бирор нарсани нотўғри «ўрганиб»

олса, айтайлик, сўзлар-ни ғализ талаффуз қилишга одатланса, бу кейинчалик бола онгига чуқур ўрнашиб қолиши ҳеч гап эмас. Шунинг учун машғулот чоғида, айниқса, талаффузига эътиёт бўламан.

Хоналарга диққат билан қарасангиз, 1-синф ўқувчисининг қизиқиши, идроки инобатга олинган ҳолда кўргазмалар сурат-лар билан безатилганини кўрасиз. Турдаги жа-вондан ўрин олган бир-биридан ажойиб кўйриқчолару турли ҳайвон ва ўсимлик макетлари машғулотларда бола диққатини жамлашга, кўргазма-лилик асосида дарс ўтишга хизмат қилиши шубҳасиз.

— Кўпроқ компьютер, телевизор ҳамда DVDдан фойдаланаман, — дей-

ди муаллима. — Ҳозирга қадар ўқув-чиларим мавзуларга доир 10га яқин инглизча қўшиқ ва шеър ёд олишди. Саломлашиш, ранглар ҳамда ўқув қуролларининг номланиши ҳақида-ку, аллақачон ўрганганларини мустаҳ-камлаб бўлишди.

Сўзни дарс муқаддаслигидан бош-

лагандик. Аслида, инсон қадрли, фар-зандларимиз азиз! Дарс эса улар-нинг истикболида асосий ўрин тут-гани учун ҳам муқаддасдир.

Ғолиб БАҲРОМОВ,
«Ma'rifat» муҳбири
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган суратлар.

АСОСИЙ ҚОНУНИМИЗ ПУХТА ЎРГАНИЛМОҚДА

Конституциямиз қабул қилинганининг 21 йиллиги муносабати билан умумий ўрта таълим мактабларида ўтказилаётган турли тадбир ва танловлар ёшларимизнинг ҳуқуқий билим ва маданиятини янада юксалтиришга хизмат қилмоқда. Қашқадарё вилояти халқ таълими бошқармаси тасарруфидagi таълим муассасаларида ҳам бу борада муайян ишлар амалга оширилаётир.

— 10 ноябрдан 10 декабрга қадар вилоятдаги барча таълим муассасаларида "Конституциямиз — ҳуқуқ ва эркинлигимиз кафолати" шиори остида ҳуқуқий маданият ойлғи ўтказилмоқда, — дейди вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Тўра Саидов. — Ойлик доирасида "Бунёдкор фарзандлар — доим олға интилар" шиори остида таълим муассасалари ва уларнинг атрофида ободонлаштириш ишлари амалга оширилади. "Конституция — мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар ва бунёдкорлик ишларининг муҳим пойдевори" шиори остида мактаб ўқувчиларининг муваққиллик даврида барпо этилган иншоотларга саёҳатлари ташкил этилмоқда.

Қарши шаҳридаги 1-ихтисослаштирилган умумтаълим мактаби кутубхонасида "Конституциямиз — ҳуқуқ ва эркинлигимиз кафолати" шиори остида ҳуқуқий бурчак ташкил этилган. Бу ерда таҳрибали педагог Баҳодир Хайитов 5-синф ўқувчиларига "Конституция оламини саёҳат" дарсидан "Ўсмир ва қонун" мавзусини ўтаётган экан. Унда ўқувчиларга фуқароларнинг бурчлари ҳақида ҳаётий мисоллар орқали тушунчалар берилмоқда.

— Маънавий ва маданий меросимизни авайлаб асрашга доир бизнинг қандай бурчларимиз бор?

— Конституциямизнинг 49-моддасида "Фуқаролар Ўзбекистон халқининг тарихий, маънавий ва маданий меросини авайлаб асрашга мажбурдирлар. Маданият ёдгорликлари давлат муҳофазасидадир", деб белгилаб қўйилган, — дейди ўқувчи Бахтиёр.

— 50-моддасида "Фуқаролар атроф табиий муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлишга мажбурдирлар" дейилган, — қўшимча қилади Ғулноза.

Дарс давомида ўқувчиларга давлат ва шахснинг ўзаро муносабати, барчанинг қонун олдида тенглиги, сўз эркинлиги, ахборот олиш кафолатлари эркинлиги, вояга етмаган фуқароларнинг жинсий жавобгарлиги каби мавзуларда ҳам қисқача тушунчалар берилди.

— Конституция — ҳаётимиз асоси. Жамиятимизнинг барча жаҳаларида буни

яққол ҳис қилиш мумкин, — дейди ҳуқуқ фани ўқитувчиси Баҳодир Хайитов. — Бугун ёшларимиз ҳар томонлама пухта билим олиб, илм-фан соҳасида юксак натижаларга эришмоқда. Бунинг учун мамлакатимизда барча шароит ва имкониятлар яратилган.

Мактаб ҳовлисидида учраган ўқувчиларни суҳбатга тортидик.

— 7-синфда ўқийман, — дейди Сугдиёна Омонова. — Тарих, ҳуқуқ ва инглиз тилини пухта ўрганилман. Мазкур фанлар бўйича ўтказилган фан олимпиадаларида фаол қатнашиб келаман. Келажакда қонун ҳимоячиси бўлмоқчиман ва бунда ҳозир ўрганаётган фанларим асосотиши, шубҳасиз. "Конституциямиз — бахтимиз пойдевори" мавзусида ўтказилган иншоолар танловида мактабда биринчи ўринни қўлга киритдим. Кейинги босқичларда ҳам юқори ўринларга сазовор бўлишимга ишонаман.

Сугдиёнанинг бурро-бурро сўзлаши, ўзига қатъий ишончи бизда катта таассурот қолдирди. Ҳа, бу давлатимиз раҳбари томонидан ёш авлод камолотига берилган улкан эътибор ва ғамхўрликнинг, уларнинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаган шароитларда униб-улғайиши йўлида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотларнинг самарасидир.

Ў. БАРОТОВ,
ЎЗА муҳбири

БАХТИМИЗ ҚОМУСИ

Ёшларни умуминсоний ғоялар асосида маънавиятли ва маърифатли, ҳуқуқий маданияти юксак шахс сифатида тарбиялашда таълим муассасаларида давлатимиз Конституциясини пухта ўқитиш муҳим аҳамият касб этади.

Яккабоғ туманидаги 42-умумтаълим мактабининг 5-«А» синфидида ташкил этилган «Конституция — ҳаётимиз асоси» мавзусидаги дарс машғулотини ҳам савол-жавобларга бой тарзда ўтди. Олий маълумотли ўқитувчи Висола Эшимова томонидан олиб борилган машғулотда ўғил-қизларга Асосий Қонунимизнинг ҳаётимиздаги ўрни, Конституция моддаларининг мазмун-моҳияти, инсонпарварлик, демократик ва адолатпарварлик тамойиллари ҳаётий мисоллар асосида атрофликда тушутирилди.

Б.РИЗОКУЛОВ олган сурат.

8-dekabr — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг биринчи ўринбосари, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази директори Умид САЛИМОВ билан ЎЗА муҳбирининг суҳбати ўтган йиллар мобайнида ушбу тизимда амалга оширилган ишларнинг юксак самаралари хусусида бўлди.

— Бундан йигирма икки йил аввал Президентимиз Ислон Каримов раҳнамолигида халқимизнинг муваққилликка эришиши ва ўз миллий тараққиёт йўлини танлаши кадрлар тайёрлаш тизимини ҳам қайта кўриб чиқиш ва шакллантириш имконини берди, — дейди У.Салимов. — Бугун муқояса қилиб кўрилса, халқимиз муваққилликка эришган дастлабки кунларда юртимиз таълим тизимидаги ночор аҳвол билан айни пайтда мазкур соҳада эришилаётган ютуқлар ўртасида ғоят улкан фарқ, мисли кўрилмаган юксалиш намоён бўлади. Мамлакатимиз таълим соҳасида ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида асос солинишининг ўзи бунга ёрдам берди.

Маълумки, илгари бундай тушунчанинг, яъни "колледж", "лицей" деган таълим муассасаларининг ўзи йўқ эди. Ўрта мактабни тугатган ўқувчиларнинг қўлида ва бирор касби, на хунари ва на замон талабларига мос билими бўлар эди.

Президентимиз ташаббуси билан Асосий Қонунимизга биноан қабул қилинган ва изчиллик билан жорий этилган "Таълим тўғрисида"ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури миллий таълим соҳасида бутунлай янги — замонавий ўрта махсус, касб-хунар таълимини шакллантириш имконини берди.

Мамлакатимизда бугунги узлуксиз таълим тизими давлат таълим стандартлари, турли дастурларнинг узвийлиги асосида таъминланмоқда. Ушбу тизим мактабгача таълим, умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-хунар таълими, олий таълим, олий таълимдан кейинги таълим, кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш, мактабдан ташқари таълим турларини ўз ичига олган.

Кадрлар тайёрлаш миллий моделининг муҳим хусусиятларидан бири шундан иборатки, умумтаълим дастурларидан касб таълими дастурларига узвий ўтишни таъминлайдиган муваққил босқичлар сифатида тўққиз йиллик умумий ўрта, уч йиллик ўрта махсус, касб-хунар таълими киритилган. Мазкур таълим шакли мамлакатимиз иқтисодиёти учун малакали мутахассислар тайёрлашга йўналтирилган.

Президентимиз Ислон Каримов раҳнамолигида ишлаб чиқилган ва амалга оширилаётган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида белгиланган эзгу мақсадларни рўйбга чиқариш, академик лицей ва касб-хунар коллежларини ташкил этиш ҳамда фаолиятини мувофиқлаштириш, уларда ҳар томонлама ривожланган, чуқур билимга эга малакали кадрлар тайёрлашни таъминлаш давлат сиёсати даражасига кўтарилгани ўзининг юксак самараларини бермоқда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 24 февралда қабул қилинган қарори билан Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази ташкил этилиши ҳам шу мақсадга хизмат қилмоқда.

1998—2011 йилларда республика ва маҳаллий бюджетдан академик лицей ва касб-хунар коллежларининг мод-

дий-техник базасини мустаҳкамлаш хараид қилишга қарийб 159,7 миллиард сўм ажратилганининг, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш учун 234,6 миллион АҚШ доллари миқдорида маблағ сарфланганининг ўзи мазкур соҳани ривожлантиришга қаратилаётган доимий эътиборнинг амалдаги ёрқин ифодасидир. Инвестиция лойиҳалари доирасида уч юздан ортиқ академик лицей ва касб-хунар коллежнинг умумтаълим фанлари хоналари, 208 коллежнинг махсус фан хоналари ва устахоналари ўқувлаборатория жиҳозлари ва ишлаб чиқариш линиялари билан таъминланди.

— Мазкур таълим тизимида ўқувчи-ёшларнинг чуқур билим олиши ва касб-хунар эгаллаши борасида қандай ишлар амалга оширилмоқда?

— Ўрта махсус, касб-хунар таълими мустақил таълим тури сифатида академик лицей ва касб-хунар коллежла-

рида амалга оширилади. Ўрта махсус, касб-хунар таълимининг тайёрлов нафардан ортиқ йигит-қиз қабул йўналишлари, касблар ва ихтисосликлар умумдавлат таснифлагичига иқтисодиётнинг реал тармоқларида кадрларга бўлган эҳтиёжга асосан тегишли вазирлик, корхона ва ташкилотлар билан ҳамкорликда қайта кўриб чиқиш, қўшимчалар киритилади. Бугунги кунда мазкур тизимда 87 тайёрлов йўналиши, 232 касб ва 587 ихтисослик мавжуд.

Академик лицейлар давлат таълим стандартларига мос равишда ўрта махсус таълим беради, жадал интеллектуал ривожланишни, ўқувчиларнинг имконият ва қизиқишлари асосида чуқурлаштирилган, профилли, дифференциалланган, касбга йўналтирилган ўқитишни таъминлайди. Мазкур билим масканларида ўқувчилар ўзлари танлаган йўналиш бўйича аниқ олий таълим муассасасида ўқишни давом эттириш ёки меҳнат фаолиятида фойдаланиш мақсадида билим даражасини ошириш ва фанларни чуқур ўрганишга йўналтирилган махсус касб малакасини шакллантириш имкониятига эга.

Касб-хунар коллежлари давлат таълим стандартлари доирасида ўрта махсус, касб-хунар таълими беради, ўқувчиларнинг касб қизиқишлари, малака ва қўникмалари чуқур ривожланишини, танлаган касби бўйича бир ёки бир қанча ихтисосликларни эгаллашини таъминлашга хизмат қилади.

2007—2013 йилларда мазкур таълим масканлари базасида 1 минг 554 ахборот-ресурс маркази ва 330 филиал ташкил этилди. Ушбу муассасалар 307 номдаги адабиётларнинг электрон вариантлари ҳамда 127 мультимедиа ўқув дастури билан таъминланди.

Бугунги кунда деярли барча ўрта махсус таълим муассасалари Ziyonet ахборот таълим тармоғига улганган. Республика Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази билан унинг ҳудудий бошқармалари ўртасида электрон портал алоқа тизими йўлга қўйилган. Академик лицей ва коллежларни оптиктоли алоқа тизимига улаш ишлари изчил давом эттирилмоқда.

Таълим масканларида ўқувчи-ёшларга 117,6 минг нафар педагог-кадр билим ва касб-хунар ўргатмоқда. Европа таълим фонди билан ҳамкорликда изчил амалга оширилаётган миллий ва халқаро меҳнат бозори талаблари асосида касб маҳорати эга қичик мутахассисларни тайёрлашга йўналтирилган "Миллий малакавий талабларни ишлаб чиқиш" лойиҳаси ана шундай эзгу мақсадларга хизмат қилмоқда.

— Академик лицей ва касб-хунар коллежларида замонавий билим ва малакага эга ўрта махсус маълумотли мутахассислар тайёрлашда эришилаётган натижаларга ҳам тўхталиб ўтсангиз.

— Бугунги кунда мамлакатимизда 1 минг 554 ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаси академик лицей, 1 минг 411 таси касб-хунар коллежидир. Мазкур таълим муассасаларида жами 1 миллион 639 минг нафардан зиёд ўқувчи таъминлаш муҳим аҳамият касб этади.

Таълим масканларида ўқувчи-ёшларга 117,6 минг нафар педагог-кадр билим ва касб-хунар ўргатмоқда. Европа таълим фонди билан ҳамкорликда изчил амалга оширилаётган миллий ва халқаро меҳнат бозори талаблари асосида касб маҳорати эга қичик мутахассисларни тайёрлашга йўналтирилган "Миллий малакавий талабларни ишлаб чиқиш" лойиҳаси ана шундай эзгу мақсадларга хизмат қилмоқда.

минлаш бўйича қандай ишлар амалга оширилди?

— Меҳнат бозорида рақобатбардош ва сифатли билимга эга мутахассисларга бўлган эҳтиёжни тўла қондириш мақсадида ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини модернизациялаш ва тубдан такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Мазкур жараёнда умумтаълим мактаблари 9-синф битирувчиларини касб-хунар таълимига қамраб олиш, ўрта педагог-мураббийларнинг малакасини ҳозирги замон талабига мос равишда мунтазам ошириб бориш, таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, уларни зарур адабиётлар, ўқув-услубий мажмуа ва илгор педагогик технологиялар билан таъминлаш муҳим аҳамият касб этади.

Таълим соҳасига халқаро сармояларни жалб этиш, корхона ва ташкилотларни турдош коллежларга бириктириш, битирувчиларнинг ишлаб чи-

лияти билан шугулланиш истагини билдирган 18 минг 746 нафар битирувчи 108,3 миллиард сўм имтиёзли кредитлар ажратилган бўлса, улардан 13 минг 409 нафари 2013 йилдаги битирувчилардир.

Олдимизда турган муҳим масалалардан яна бири — бу келгуси йилларда битирадиган ёшларимизни ҳозирданок аниқ иш ўринларига бириктириш ва уларнинг амалиётини самарали ташкил этиш орқали ўз мутахассислиги бўйича ишга жойлаштириш таъминлашдир. Бу борада марказимиз қатор вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда корхона, коллеж ва битирувчи ўртасидаги уч томонлама шартномалар тузиш механизмларини янада такомиллаштириш бўйича иш олиб бораётир. Корхоналарнинг эҳтиёжлари асосида кадрлар тайёрлаш бўйича тақдимотлар ҳамда учрашувлар ташкил этилиб, касб-хунар коллежлари ва корхоналар ўртасидаги ҳамкорлик янада мустаҳкамланмоқда. Касб-хунар коллежлари битирувчилари учун бириктирилган 127,4 мингта корхона, ташкилотда 15,3 мингта махсус ўқув ишлаб чиқариш амалиётларини ўташ

таълим масканларида ҳуқуқий йўналишлардаги фанлар бўйича 1 минг 309 профессор, олий ва ўрта махсус маълумотли ўқитувчи дарс бериб келмоқда.

Академик лицей ва коллежларда ўқувчиларнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига оид ҳуқуқий билимини янада юксалтириш, эркин фикрлаш қобилияти ва нутқ маданиятини ўстириш, энг зукко ўқувчиларни аниқлаш ҳамда рағбатлантириш мақсадида "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати, ҳуқуқ-тартибот идоралари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари вакиллари иштирокида қатор учрашув ва давра суҳбатлари ташкил этилмоқда. Бу борадаги эътиборга лойиқ янгилик — таълим муассасаларида 2013—2014 ўқув йилидан бошлаб жорий этилган "Маънавият" ва "Ахборот" соатлари тарихчи, сиёсатшунос олимлар иштирокида мамлакатимизнинг диққатга сазовор жойларида ўтилаётганидир. Буларнинг барчаси ёшлар қалби ва онгига Ватанга муҳаббат, истиқлол ғояларига садоқат туйғуларини янада мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари ўқувчи-ёшлари ўртасида Асосий Қонунимизнинг мазмун-моҳиятини кенг тарғиб қилиш, уларнинг ҳуқуқий билимини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати, "Тасвирий ойна" ижодий уюшмаси ва бошқа ташкилотлар билан биргаликда ёш авлоднинг Конституция тўғрисидаги билимларини янада бойитиш, ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш мақсадида "Конституция — бахтимиз пойдевори", "Сиз қонунни биласизми?", "Ёш ҳуқуқшунослар" кўрик-танловлари мунтазам ўтказиб келинмоқда.

2013 йилнинг ўтган даврида "Ўзбекистон Республикаси Президенти — Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг ижодкори ва ташаббускори", "Ўзбекистон Республикаси Конституцияси — мамлакатимиз тараққиёти ва жамият фаровонлигининг ҳуқуқий кафолати", "Конституциямиз — тинчлик ва оқошталгимиз гарови", "Конституция: тараққиёт ва маънавият" каби мавзуларда қўлаб семинар, учрашув ва давра суҳбатлари ташкил этилди. Булардан ташқари, таълим масканларида "Маънавият соатлари" доирасида ҳуқуқшунослар, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати аъзолари ва Қонунчилик палатаси депутатлари, халқ депутатлари маҳаллий кенгашлари вакиллари иштирокида Конституцияни ўрганиш, ўқувчиларнинг ҳуқуқий билимини чуқурлаштириш мақсадида қўлаб дарс машғулотлари ўтказилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 21 йиллигини кенг нишонлашга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича ишлаб чиқилган тадбирлар режасига мувофиқ, 2013 йилнинг ноябрь-декабрь ойларида таълим муассасалари ва ахборот-ресурс марказларини Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг мазмун-моҳиятини кенг тарғиб қилишга оид банер, стенд ва плакатлар билан байрамона безаш, ўқувчилар ўртасида "Конституция — тараққиётимиз пойдевори", "Конституция ва ҳуқуқий маданият" мавзуларида иншоолар танлови ўтказиш, 2013 йилнинг 3-4 декабрь кунлари барча лицей ва коллежларда "Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг йигирма бир йиллиги" ўқув дарсини ташкил этиш режалаштирилган.

ЎЗА муҳбири
Меҳрибон МАМЕТОВА
суҳбатлашди

Fan va hayot

Ер юзасида шундай ҳашаротлар борки, уларнинг кўплаб турлари инсон учун фойдали бўлса, айрим турлари эса халқ хўжалигининг турли тармоқларига зиён етказиб, офат келтиради. Ҳозирги кунда дунё аҳолисини ташвишлантираётган, ҳаттоки кескин тус олаётган муаммолардан бири термитлардир. Мутахассис ва таҳлилчиларнинг фикрича, термитлар келтираётган зарар ҳар йили бутун дунё бўйича 20 миллиард долларни ташкил қилаяпти.

Хўш, термитлар ўзи қандай ҳашаротлар туркумига мансуб, асосан нималар билан озиқланади, уларга қарши қандай кураш чоралари олиб борилмоқда? Ана шундай ўта долзарб саволларга жавоб топиш учун ЎзРФА Ўсимлик ва ҳайвонот олами генофонди институтида бўлди.

— Термит ҳашаротлар (Insecta)-нинг термитлар (Isoptera) туркумига мансуб бўлиб, фанда 2862 тури маълум, — дейди институтнинг етук термитшунос олими, биология фанлари доктори, профессор Алоиддин Ҳамроев. — Шулардан 120 тури зараркунанда си-

Туркистон ва Катта Каспийорти (A. turkestanicus Jacobs., A. ahngerianus Jacobs.) термитлари кенг тарқалган. Термитлар шуниси билан ажабланарлики, бошқа турдаги ҳашаротлар истеъмол қиладиган ширин, мазали озуқаларни ёки ўсимликларнинг юмшоқ новдаларини

бўлиб, аниқса, тропик мамлакатларда уларнинг ҳужуми ҳақиқий табиий офат тусини ола бошлади. Масалан, АҚШнинг 2010 йили термитларга қарши кураш учун сарфлаган маблағи 2 млрд. доллардан ошиб кетган бўлса-да, келтирилган зарар 1,5 млрд. долларни ташкил этган. Мутахассис ва таҳлилчиларнинг фикрича, бу очофат кўзга кўринмас босқинчиларнинг ҳар йили келтирадиган зарари океанортининг ўзида 5 миллиард АҚШ долларини, бутун дунёда эса 20 миллиард АҚШ долларини ташкил этмоқда.

Мутахассиснинг таъкидлашича, Ўзбекистонда термитларга қарши кураш чоралари ўтган асрнинг ўрталаридан ишлаб чиқила бошлаган. Асосан зараркунандаларга қарши курашда ДДТ

қилиш тўғрисида”ги қароридан сўнг бу масалага янада эътибор қўчайди, — дейди профессор А.Ҳамроев. — ЎзРФА Ўсимлик ва ҳайвонот олами генофонди институти ҳузурида “Термитга қарши кураш маркази” давлат унитар корхонаси ташкил қилинди. Институтимиз олимлари термитларга қарши курашнинг мутлақо янги стратегиясини ишлаб чиқишга муваффақ бўлди. Яъни, зараркунандага қарши юқори самарали патогенли ва захарли ем-хўрақлар тайёрлаш ҳамда уларни қўллаш технологияси яратилди. Бунда термитларга қарши захарли ва патогенли хўрақлар қўлланиб, улар популяцияси тўлиқ бартараф этилади. Бунда хўрақларни (захарланган ёки патоген) ишчи термитлар бир-бирига озги орқали едириб, уни суюлтирган ҳолда насл давомчиси маликасига ҳам етказиш ва шу тўғрисида ҳашаротлар оиласи қирилиб кетади. Улар ҳозир аҳоли хонадонларида, маданий-тарихий ёдгорликларда, ижтимоий соҳа объектларида ҳам қўлланилиб салмоқли натижаларга эришилмоқда.

Маълумки, табиатда ҳар бир жонзотнинг ўз табиий кушандаси бўлади. Жумладан, фанда термитлар билан озиқланадиган жониворларнинг 120дан ортиқ тури қайд қилинган бўлиб, улар орасида йиртқич чумоилар асосий ўринни эгаллайди. Кузатишларда аниқланганки, чумоилар уяси термитлар уясига яқин жойлашган бўлса, чумоилар термитларга ҳужум қилиб улар сонини кескин камайтира экан. Катаглифис авлодига мансуб бу йиртқич чумоилар (лақаби — “чоққирлар”) соатлаб термит уялари атрофида югуриб юриб, якка термит учраса ўлжасига ташланиб ўз уясига ташиб кетади. Мабодо термит уясини пайқаб қолса, бунда бутун чумоли колониялари ҳаракатга келиб, уяни ҳамма томонидан қуршаб олади, термитларни ўз уяларига ташиб, оёқларини қирқиб ташлайди ва бир тўдага жамлайди. Уяда қолган термитлар бунини сезиб қолса химояланиш учун ер остини янада чуқурроқ қазиб ўз химоясини мустаҳкамлайди.

Бундан ташқари, каналар ҳам термитларга қарши курашда муҳим роль ўйнайди. Улар чириётган ёғоч ва термит мурдалари билан озиқланиб, уяда юкумли касалликлар келтириб чиқаради. Касаллик эса бутун термит озуқа галереясида тарқалиб, оиланинг катта қисмини зарарлаб, термитлар сонини камайтиради. Йиртқич каналар ҳашарот гемолимфаси билан озиқлангани боис улардан термитларга қарши биологик кураш воситаи сифатида фойдаланиш мумкин. Бу йўналишда ҳам институтда йиртқич тадқиқотлар амалга оширилмоқда.

Марҳамат МАТВАФӨЕВА,
ЎзРФА Ўсимлик ва ҳайвонот
олами генофонди институти катта
илмий ходими,
биология фанлари номзоди

ОЧОФАТ ТЕРМИТЛАР

уларга қарши қандай
курашилмоқда?

фатида қайд этилган. Асосан тропик ва субтропик мамлакатларда тарқалган. Бу ҳашарот халқимиз орасида “сарикч кумурсқа”, “оқ чумоли” ёки “қир чумоли” деган ном билан аталган. Термитлар худди чумоли ва асаларилар каби жамоа ҳолида яшовчи ҳашаротлардир. Улар ерга қурилган уя (ин)ларида ёки махсус қурилмаларда кўпминг индивидлардан иборат бўлган катта жамоа ҳосил қилиб яшайди. Жамоада она, ота, ишчи ва қўриқчи индивидлар бўлиб, улар ташқи кўриниши, бажарадиган вазифаси билан бир-биридан фарқланади. Уяда бир жупт эркак ва ургочи термит бўлиб, “шоҳ” ва “малика” деб юритилади. Булар насл давомчиларидир. Она термит (малика) танаси 140 мм бўлиб, 10 йилгача яшайди, умри давомида 115 млн.тагача тухум қўяди. Ишчи термитлар озуқа етказиб бериш, инни тозалаш, ёш авлодни парвариш билан шуғулланади. Қўриқчи(аскар) термитлар бош қисмининг йириклиги, йиртқич кўринишдаги жағлари билан ажралиб туради. Улар уя шикастланганда қайта тиклаш, ташқи душманлардан уяни химоя қилиш вазифасини бажаради, яъни уяга бегона ҳашаротларни, аниқса, чумоиларни йўлатмайди.

Термитлар колонияси ер тагида яширин ҳолатда ҳаёт кечиради. Тупроқда ва ер юзасида, биноларнинг деворлари ораси, томларда, дарахтларда уялар ҳосил қилади. Тропик мамлакатларда учрайдиган термитлар ер юзасидан баландлиги 5—7 ва ҳаттоки 15 метргача бўлган мустаҳкам иншоот-гумбазлар ясайди.

МДХ давлатларида бу ҳашаротларнинг 7 тури бўлиб, республикамиз ҳудудида «Апасан-термит» авлодига мансуб 2 тур:

яшил барглари, гул нектарларини ҳам истеъмол қилмайди. Аксинча, термитлар қуриган ёғоч, аниқроғи, клечатка ёки целлюлоза билан озиқланади. Бошқа ҳашаротлар истеъмол қилолмайдиган бу маҳсулотлар термитлар учун аини муддао, асосий озуқа манбаи ҳисобланади.

Термитларнинг энг хавфли таъсири аҳоли турар-жойлари, маданий тарихий ёдгорликлар мустаҳкамлигига путур етказишида намоён бўлади.

— Термитлар халқ хўжалигига жуда катта зиён келтиради. Улар турар-жойларни, темир йўл шпаллари, телеграф ёғоч устунлари, шунингдек, ёғочдан қурилган бошқа иншоотлар, сомон билан ишланган пахса деворларни шикастлаб, мисли кўрилмаган даражада зарар етказиш, — дейди А.Ҳамроев. — Ҳаттоки, бу очофатлар дастидан айрим шаҳар ва қишлоқларда хонадон эгалари ўз турар-жойларини ташлаб кетишга мажбур бўлганлар.

Термитлар мустаҳкам ва кучли жағлари билан кўпинча но-озуқа материалларни ҳам зарарлайди. Жумладан, хомгишт, тупроқ, оҳак, фибролит ва арболит плиталар, синтетик материаллар (плёнка ва газламалар, сунъий тери ва бошқа), алюмин фолгаси, қўроғшин, юпка мис сим... Кабеллар, симларининг юпка ўрама изоляциясини кемириши туфайли электр ўтказгичлар фаолияти издан чиқиши ва қисқа туташув оқибатида ҳалокат юз бериши мумкин.

Ҳозирги кунда термитлар муаммоси дунёнинг кўпгина мамлакатларини қамраб олган

ва гексахлоран сингари инсон саломатлиги ва иссиққонли ҳайвонларга нисбатан юқори захарли хусусиятга эга кимёвий препаратлар қўллаш мўлжалланган эди. Бу препаратлар ишлаб чиқаришдан буткул олиб ташланди. Кейинчалик яна бошқа бир қатор препаратлар ҳам яратилди. Аммо булар ҳам кутилган натижа бермади. 2000 йилдан бошлаб термитларга қарши комплекс чора-тадбирларни амалга оширишда экологик зарарсизроқ препаратлардан фойдаланиш йўлга қўйилди.

Гарчи термитларга қарши ана шундай кураш чоралари ишлаб чиқилган бўлса-да, уларнинг яширин ҳаёт тарзи, экологик ташқи муҳит омилларидан химоялангани, термит уяларида табакчаларининг функционал ихтисослашгани, сонинининг ниҳоятда кўплиги, кураш чоралари ўтказилган тақдирда ҳам оз миқдорда қолган термитлар тезликда ўз популяциясини қайта тиклаш хусусияти амалдаги кураш тадбирлари астиқболли эмаслигини яққол кўрсатди. Термитларга қарши курашда мукамал экологик зарарсиз, мутлақо юқори самарали янги кураш технологиясини ишлаб чиқишнинг тақозо этди.

— Шу ўринда, таъкидлаш жоизки, Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 2 февралдаги “Термитларга қарши кураш ишларини жадаллаштириш ва бартараф

«Инсоннинг руҳий камолоти ҳақида гапирар эканмиз, албатта, бу мақсадга мусиқа санъатисиз эришиб бўлмайди. Халқимиз ҳаётида мусиқа азалдан беки-ёс ўрин тутиб келади», — деб ёзган эди муҳтарам Президентимиз ўзининг «Юксак маънавият — енгилмас куч» асариди. Дарҳақиқат, мусиқа ҳамиша инсонни улугвор орзу-умидларга ошно этади. Эзгуликлар сари рағбатлантиради, руҳлантиради. Шу боис ҳам мусиқа маданияти халқимизда болаликдан бошлаб оила муҳитида шаклланади. Мактабгача таълим, умумтаълим, ўрта махсус ва олий таълим муассасалари эса инсондаги бу ҳислатларни ривожлантириб, сайқал топишига кўмаклаша боради.

Ҳа, ўзбек халқининг бой ва бетакрор моддий ва маънавий мероси, аёна-ю қадриятлари борки, йиллар, давра давронлар ўтса-да, ўз оҳорини йўқотмайди. Истиклол йилларида ҳукуматимиз томонидан мусиқий таълимни ривожлантириш, болалар мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлашга қаратилган эътибор замирида ҳам, жумладан, миллий санъатимиз-

нинг бардавомлигини таъминлаш мақсади мужассам. Дунё ахлини «оммавий маданият» кўринишидаги, аввало, инсоннинг руҳияти ва қарашларини чирмовқдай ўраб, захарлағувчи хавф хавотирга солиб турган бир пайтда мамлакатимизда фарзандларимизнинг ҳар томонлама, хусусан, маънавий соғлом, оламга уйғоқ нигоҳ билан боқа олувчи шахслар сифатида камол топишига яқиндан ёрдам берувчи мусиқа таълими ривожига кўрсатилаётган ғамхўрликлар ўз самарасини бераёттир. Буни ҳар қадамда ҳис этиш мумкин. Айниқса, ўғил-қизларимизнинг халқона оҳангларга йўғрилган миллий куй-қўшиқларимизга муҳаббат қўйиб, ота-боболаримиз томонидан эъзозлаб келинган ўзбек чолгу асбобларини меҳр билан қўлга олаётганликлари ўзбек она тарбия бобида муҳим ўрин тутаёттир. Қувончлиси, мумтоз мусиқий санъатимиз дурдоналарига ихлол, иштиёқ нафақат мусиқа ва санъатга ихтисослаштирилган таълим муассасаларида таҳсил олаётган ёшлар, балки келажагини турли жаҳаларда меҳнат қилишдек мақсадлар билан боғлаётган ўғил-қизларимиз қалбида ҳам ҳукмрондир!

воҳирларимизни етказиш зарур, деб биламан.

Хикоят Ҳожибоева, ўқувчи:

Миллий санъатимиз дунё саҳнида ўз ўрни, мавқеини топган. Ўзбек санъати бугун жаҳон аҳлига Ўзбекистон ҳақида тасаввур ва тushuncha бермоқда. Бунинг билан ҳақли равишда фахрланамиз. Кези келганда мутахассислар томонидан ўтказилган бир тажриба хусусида фикр юртимоқчиман: баён этилишича, иккита бир хил идишга бир хил гул экилиб, бир хил ҳаво ҳароратида парвариш этилади. Фақат бири қўйилган хонада ҳар куни мумтоз куй-қўшиқлар янграса, иккинчи гулга қулоқни қоматга келтирувчи «мусиқа» «эшиттирилади». Кўп ўтмай мумтоз наволар биринчи гулнинг

Qadriyat

Шаҳзодаҳон Арабхолова, ўқувчи:

— Биз оила даврасида Муножот Йўлчиева, Ўлмас Саиджонов, Марям Сатторова томонидан маромига етказиб ижро этилаётган мумтоз қўшиқларимизни тинглаб, дам оламиз. Уларнинг баъзиларини ёд ҳам олганмиз. Биргалашиб хиргойи қиламиз. Дугоналар йиғилсак, коллежда ўтадиган тадбирларда ҳам ижро этамиз. Бундай ашулаларнинг куйи янграши биланоқ қалбингизни ўзгача сурур, яхшиликлар сари интилишдек иштиёқ, шукроналик туйғулари қўраш олади. Миллий байрамларимизда ёш хонандалар бундай ашулаларни моҳирона ижро этаётгани эса ўзлигимиз, қадриятлар, аъналаримиз, маънавий номоддий меросимизга катта ҳурматнинг намоёишидир.

Биз келажақда тиббиёт ходимлари бўламиз. Буюк аллома Абу Али ибн Сино беморларни даволар экан,

КЎҲНА ОҲАНГЛАР

ёшларимиз уларга нечоғлик ошно бўлаётми?

Биз фикримиз тасдиғини топмоқ ниятида пойтахтимиздаги Чилонзор тиббиёт коллежининг бир гуруҳ ўқитувчи ва ўқувчилари билан мулоқотда бўлдик. Зотан, мазкур даргоҳ ўқувчилари айнан мусиқа таълимига дахлдор фанлар доирасида таҳсил олмаётган бўлсалар-да, уларнинг миллий санъатимиз дурдоналарини севиб тинглаб ижро этишлари, кўҳна оҳангларимизга ошно бўлиб камолда етаётганлари эътиборга моликдир.

Малика Баратова, коллеж директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари:

— Коллежимизда уч минг икки юздан ортқ ёшлар таълим олаётган бўлса, асосий қисми, яъни икки минг икки юз йигирма тўққиз нафарини қизлар ташкил этади. Бу қизларимиз эртага турли тиббиёт муассасаларида меҳнат қилиш билан бирга, бир оиланинг бекаси, авлодларимиз давомчиси — она бўлишади. Таълим-тарбия жараёнида ана шу жиҳатларга жиддий эътибор қаратиб, уларни мустақил ҳаётга ҳам тайёрлай боришни ўз вазифамиз, дея биламиз. Турли тадбирлар ташкил этиш орқали ёшларнинг миллий урф-одат ва қадриятларимиз, халқ оғзаки ижоди, мумтоз куй-қўшиқларимизга меҳру муҳаббатини оширишга ҳаракат қиламиз.

Замира Қурбонова, ўқитувчи:

— Баъзан турли давраларда «Бугун ёшларимиз фақат замонавий эстрада санъатига ружу қўйишган... Ҳатто баъзи келинларимиз алла айтишни ҳам билмайдилар...» қабилидаги гаплар юради. Эҳтимол, бундай мулоҳазаларда қайсидир маънода жон бордир. Лекин биз мураббийлар бу борада ёшларимизга ёрдам бериш, уларнинг маънавий қарашларига ижобий таъсир этиш имкониятига эгамиз. Дейлик, момоларимиз томонидан севиб қўйилган лапарлар, ёр-ёру аллаларни ижро этиш, авлоддан-авлодга етказиш

учун алоҳида истеъдод ёки махсус билим олиш шарт эмас. Ўтмишга назар ташласак, бувижонларимиз тўю тантаналарда ўзлари доираю дутор чертиб халқ қўшиқларини куйлашган, ёшлар уларга эргашган. Биз ана шу аъналарни давом эттириш учун қизларимиз билан давра суҳбатлари уюштирамиз. Ижролар тинглаймиз. Бир-бирларидан ўрганишади. Аналари, бувижонлари билган аллаю лапарларни ёзиб олишади.

Моҳира Назарова, ўқувчи:

— Миллий куй-қўшиқларимизда ўзига хос сеҳр борки, бу ҳатто илмий кузатишларда ҳам тасдиғини топаёттир. Олимларимизнинг тасдиқлашича, мумтоз наволар инсон психологияси, онгига сокинлик, осойишталик улашиш билан бирга, нерв импульсларига ижобий таъсир этаркан. Меҳрибонлик, босиқлик, ваэминлик, мардлик, саховатпешалик каби ота-боболаримиз томонидан улуғлаб, қадрланиб келинган фазилатларнинг шакллана бориши ҳам бевосита мумтоз куй-қўшиқларга ошно бўлиб улғайиш билан боғлиқ эканлиги таҳлилларда ойдинлашган. Ақсинча, турли шовқин-суронларга уланиб кетувчи «мусиқа»лар эса агрессив — кучли кўзғалиш ҳолатларини юзага келтириши инсоннинг урушқоқ, жиззак, хотираси суст, ҳамма нарасага юзак, бефарқ қарайдиган бўлиб қолишига олиб келаркан.

Асрлар оша сайқал топиб бизгача етиб келиб, ҳамон ардоқланиб ижро этилаётган ҳар бир мусиқий асарнинг яратилиш тарихи борлиғи мени жуда фахрлантиради.

Шоира Устемирова, ўқувчи:

— Уйимиз тўрида ўзбек миллий созларидан бири — доира осиглик туради.

Созни ойижоним Муҳайё Бозорбоева маҳорат билан чаладилар. Доирани қўлга олганларида уйимиз қувончга тўлиб кетгандек, ҳамма таъшишлар ортага чекинган, дек бўлади, гўё. Онам доира чаларкан, юртимизни янаям яхши кўриб кетаман. Севимли шоиримиз бекорига бу Ватани «Бахтлар водийси» дея атамаган, деган ўй хаёлимдан ўтади. Орзу-умидларим буй чўза боради чилдирманнинг оҳанглари билан, назаримда. Доира онамга буюм Рисолат модан мерос. Албатта, мен ҳам келажақда фарзандларимга доира совға қиламан, дея қўнғлимга тугиб қўйганман. Худди буюм, онамга қўшилиб:

Ҳай-ҳай ўлан, жон ўлан, ўланчи қиз ёр-ёр. Ваъдасида турмаган Ёлгончи қиз ёр-ёр, —

сингари ўзбеккона ўланларни ўзимиз қўйлаб келаётганимиздек, келажақ авлодларга ҳам бу маънавий жа-

япроқларини янада яшлатиб, гуркирашига, «замонавий» либосдаги «оҳанг»лар эса иккинчи гулнинг сарғайиб сўлишига сабаб бўлади. Кўриниб турибдики, нафақат инсон, балки, жами тирик организмлар майин ва оҳанрабодек таралувчи миллий мусиқа шайдоси!

Мен бувиларим, холаю аммаларимдан аллаларни ёзиб олиб ўрганишни яхши кўраман:

Болагинамнинг боласи, алла,

Қантак ўрик донаси, алла.

Қандан ҳам ширин экан, аллаё алла,

Болагинамнинг боласи, алла...

Аллаё алла, жоним болам, алла,

Толлар ичидан танлаб олган толу чавқорим болам,

Гул ичида ҳидлаб олган гулу райҳоним, алла.

Жону жаҳоним аллаё, алла...

мусиқанинг беназир қувватидан ҳам самарали фойдалангани маълум. Шунингдек, шифокорларнинг ширинсухан, эпчил ва чаққон, хушбичим ва хушсурат бўлишларида мусиқанинг, хусусан, уларнинг миллий санъатимизга муҳаббат қўйганининг ўрни алоҳида.

Қизлар билан бошланган суҳбатимиз куй-қўшиқларга уланиб кетди. Улар устозлари жўрлигида қўйлашар экан, бетакрор болалик, бепоён далалар, Ўзбекистонимизнинг чаманзор боғлари... яна кўп сурурларга ошно дамлар кўз ўнгимизда гавдаланарди:

Дупур-дупур от келди, Чикиб қаранг юм келди.

Аравада ун келди, Қидирмада гул келди.

Ҳай-ю читтигул, Ҳай-ю читтигул!

Ойбуви ОЧИЛОВА

Б.РИЗОКУЛОВ олган сурат.

Ўтмишда одамлар илм излаб дунё кезган, минг бир машқатку йўл азобларидан силаси қуриб, ҳатто қанчадан-қанчаси манзилга етолмай, ярим йўлда қолиб кетган. Кўп нусхали китоб чоп этиш технологияси ихтиро этилмаган, ахборот алмашиш воситалари деярли бўлмаган даврларда буюк алломаларнинг машҳур асарлари ҳам санокли нусхада қўлда кўчирилган. Шунинг учун ҳам уларни жаҳоннинг энг ривожланган шаҳарларидаги кутубхоналардангина топиш мумкин эди. Бугун-чи? Бугун илм-фан, техника ва технологиянинг ривожини бу каби тўсиқларни олиб ташлади. Бугунги ёшлар таълим олиш мақсадида узоқ юртларда мусофир бўлишига ҳожат қолмади. Бунинг учун масофавий таълим олиш усули энг яқин кўмакчидир.

МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМ АФЗАЛЛИГИ

ёхд ўқитишнинг ушбу замонавий усули орқали ёшларни интернетдан мақсадли фойдаланишга ўргатиш мумкинлиги хусусида

КЕЧА

Тўғри, масофавий таълимнинг айнан илк кўринишлари қачон ва қаерда пайдо бўлганини аниқ айтиш имконсиз. Аммо кўпчилик мутахассислар унинг «тарихи» 1729 йилдан бошланган деб таъкидлашади. Шу йили «Бостон» газетасида «Калев Флиппс ўқувчиларга янги деган методда билим беради» деган эълон чоп этилган. Калев томонидан яратилган бу усул ўқувчилар билан нооддий тарзда, яъни хат-хабар алмашиш орқали таълим беришга қаратилган. Эҳтимол, изланувчан муаллимнинг ўша вақтдаги ихтироси замондошларига эриш туюлгандир ёки эътиборини жалб этмагандир, бироқ айнан шу усул бугунги масофавий таълим тизимининг илк кўриниши дея эътироф этилади. Дунёдаги биринчи масофавий таълим берувчи йирик таълим муассасаси — Буюк Британия очик университети эса 1969 йили очилган.

Ийгирама биринчи аср — ахборот технологиялари асри. Хар бир даврнинг ўзига хос маданияти, маънавий-маърифий ҳаёти, санъати бўлгани каби замон талабига жавоб берадиган ўқитиш усуллари ҳам юзага келади, албатта. Масофавий таълим ҳам халқаро глобал тармок орқали жаҳоннинг турли чеккасида туриб, исталган вақтда шахсий режа асосида ўқиш жараёнидир.

Мазкур тизим янги педагогик технологиялар таркибий қисмига кириди ва кўпгина афзалликларга эга: малакали таълим олиш, қабул қилинмаган билимларнинг тезкорлиги, талабанинг машғулотлар жараёнидаги эркинлиги, таълимнинг иқтисодий самардорлиги, ўқув жараёнида аудио-видео, анимация, графикалар асосида билим олиш, назарияни амалиёт билан таққослаш имконияти мавжудлиги, дунёнинг етуқ профессор-ўқитувчилари мазрузаларидан фойдаланиш сингари қулайликларни ўз ичига олади.

Замонавий технологияларнинг тақомиллашуви ушбу таълим усулининг оммалашувига замин яратди. Катта-катта шаҳар ва мегаполислардаги узоқ давом этувчи автомобиль тирбандликларига бир бор дуч келган талаба учун масофавий таълим тизими қадри аққол билинди. Бугун вақт ва масофадан ютишда бу таълим тизимининг ўрни бекибёс.

Хозирги кунда олимлар томонидан истиқболи порлоқ дея аталган бундай таълим тизимига хос ўзгаришлар, янгиликлар бевосита таълим тараққиётига хизмат қилади. Маъ-

лумки, бугунги ёшлар «ўргимчак тўри» — интернетга тобора муқкасида кетиб бораётир. Шундай пайтда улар билан ўқитувчи ўртасида ўзаро ахборот алмашиш воситаси сифатида айнан интернет тизимидан фойдаланиш, яъни интерфаол усулда мулоқот олиб бориш ўзини оқлайди.

БУГУНГИ АФЗАЛЛИКЛАР

Номланиши ва замонавий сифатларга эгаллиги билан одамлар қизиқишига сабаб бўлаётган масофавий таълимнинг аънавий таълимга ўхшамайдиган, алоҳида афзалликлари бор. Бу борада мутахассислар изланишлари, илмий тадқиқотлари ҳамон давом этмокда. Хозирга қадар аниқланган қуйидаги характерли хусусиятларини ахтариб кўрсатиш мумкин:

Мослашувчанлиги. Хар бир фан бўйича зарур билимларни эгаллашга ахтирилган вақтнинг чегараланмагани ўқувчида чуқур кўникама шаклланишига ёрдам беради.

Модуллилиги. Мустақил фан курсларини индивидуал ёки гуруҳ эҳтиёжларини қондирадиган ихчам ўқув режалари тўзи. Бунда, албатта, ўқувчининг қизиқиши ва талаблари инсонбата олинади.

Амалиёт билан уйғунлиги. Агар муайян соҳада фаолият юритувчи инсонлар малака оширмокчи бўлишса, масофавий таълим улар учун ҳам айнаи муудоадир. Бунини кўшимча таълим тури деб ҳам аташ мумкин. У орқали маблаг ҳамда бевбаҳо бойлик — вақт тежалди.

Хозирги кунга келиб, дунёнинг айрим йирик компаниялари ўз ходимлари ва ҳатто харидорлари малакасини ошириш учун махсус масофавий таълим дастурларини ишлаб чиққан. Жумладан, «Microsoft» компанияси бунга мисол. Асосий мақсад — қисқа вақт ичида, ортиқча чиқимсиз, ишчи кучини сақлаш ҳолда ходимлар тажрибасини ошириш.

Кенг қамровилиги. Ўқувчилар бир қанча ахборот манбалари (электрон кутубхоналар, маълумотлар базаси)га мурожаат қилиб, ўз саволларига тез ва аниқ, шунингдек, ахборотни таққослаган ҳолда жавоб топиш имконига эга. Замонавий технологиялар ёрдамида курсдоши ёки профессор-ўқитувчилар билан тез ва осон мулоқотга киришиш мумкин.

Технология билан боғлиқлиги. Таълим жараёнида ўқувчи ахборот ва телекоммуникация воситалари эришган энг илгор ютуқлардан қанча самарали

фойдаланса, шунча кенг ахборот оламига кириб бораверади.

Ижтимоий тенглик таъминланади. Ўқувчининг қаерда яшаши, ижтимоий келиб чиқиши, ирқи, миллати, дини ва моддий таъминотидан қатъи назар, таълим олишда тенглик юзага келади. Айниқса, масофавий таълим тизими имконияти чекланган ҳамда касаллик туфайли аънавий таълим даргоҳларида билим олиш имконияти бўлмаган ўқувчилар учун энг яқин кўмакчи. Масалан, Москва шаҳридаги хонадонлардан бирида яшовчи ногирон бола «R.Bot-100» роботи ёрдамида шаҳардаги мактаблардан бериб таълим олишда тенглик юзага келади. Гап шундаки, болакай дарсда бевосита эмас, балки компьютер кўмагида қатнашади, у барча ўқувчилар каби ўқитувчининг гапларини тинглаб, дарсга ёзилаётган сўзлар, рақамларни кўриши ҳамда худди синфда ўтиргандек жавоб бериши ҳам мумкин. Шунингдек, у таънаффусда ўз синфдошлари билан ҳам масофадан туриб фикр алмаша олади.

Демак, болаларни замонавий усулда ўқитиш учун техник воситалар орқали ахборот алмашиш (электрон почта, телевидение, радио, ахборот-коммуникациялар тармоғи), илгор таълим методларидан самарали фойдаланиш мумкин.

Мазкур тизимда ўқувчиларнинг фан бўйича билимларни ўзлаштириш кўрсаткичлари ҳам иноббата олинган. Гарчи таълим масофадан туриб амалга оширилса-да, ўзлаштириш фақат ўқувчи-талабанинг ўзига ташлаб қўйилмади. Албатта, у ўқитувчи билан телефон ёки интернет орқали боғлини, «онлайн» маъруза ва семинар дарсларда виртуал маслаҳатлар олиб туради.

Жараёнда вужудга келган тушунмовчиликлар, саволларни тезкорлик билан ўқитувчи ёки виртуал аудитория хукмига хавола этиб, мухокама қилиш имконига ҳам бор. Бироқ бунда ўқитувчига одатдагидан кўра кўпроқ масъулият юкланади. Чунки у ўз шогирдларини масофадан туриб назорат қилиши, билиминини баҳолаб бориши талаб этилади. Энг асосийси, ўқитувчи доимий равишда ўз билим доирасини кенгайтириб, янгилаб туриши, оригинал тушунтириш методларини ўзлаштириш шарт.

Интернет тизимидан фойдаланувчиларнинг кўпчилиги хар кунини муружаат қиладиган, соатлаб «ўтирадиган» ижтимоий тармоклар, мулоқот манзиллари мавжуд. Кундуз кунини чироқ ёкиб топиб бўлмайдиган айрим

ёшларни бугун айнан мана шу тармоклардан топиш жуда осон. Масофавий таълим тизимида эса ёшларга ёқадиган, улар учун қизиқарли бўлган худди шундай ижтимоий тармоклар, мулоқот манзиллари ташкил этиш ва самарали методлар ёрдамида сабоқ бериш мумкин.

Веб-машғулот — масофавий дарслар, конференциялар, семинарлар, мавзуга оид таълимий уйинлар, лаборатория, амалий ва бошқа турдаги машғулотларни интернет орқали амалга ошириш назарда тутилади. Улар билан мулоқотда махсус билимларни бойитишга кўмаклашадиган веб-форумларни — аниқ бир мавзу ёки муаммо юзасидан ёзишмалар олиб бориш, қолаверса, хар бир ўқувчи фанни ўзлаштириш ва имтихондан муваффақиятли ўтиш учун керакли билимни олиши мумкин.

Ўқув жараёни жадвали бўйича орилик назоратлар (тармокда тест синови) ўтказилади ва хар бир тингловчининг ўқув фаолияти тармокда кузатиб борилади, мониторинг қилинади. Таълим сифатини назорат қилиш масофадан туриб ташкил этилувчи имтихон, суҳбат, ижодий ишлар, интеллектуал тест синови тизими орқали амалга оширилади.

Ўқиш якунида орилик назоратлардан муваффақиятли ўтганларгагина яқиний назорат топириш учун рухсат берилди. Яқиний назоратдан ташқари, битирув иши тақдимоти ҳам ўтказилиши мумкин. Хатто ўқувчиларга курсни тамомлаганлиги ҳақидаги ҳужжатни ҳам тармок орқали топириш имконига бор.

МУАММОЛАР

Юқорида санаб ўтилган кўллаб афзалликларга эгаллига қарамай, масофавий таълим тизимининг ҳам ўзига хос камчиликлари йўқ эмас. Жумладан, ўқув маскани маъмурияти билан тўғридан-тўғри алоқанинг йўқлиги, ўқитувчининг доимий назоратидан четда қолиш эҳтимоли мавжудлиги.

Гарчи монитор орқали бекаму кўст мулоқот ўрнатилса ҳам, ўқувчи онгида ва рухиятида ёлғизлик туйғуси пайдо бўлиши мумкин. Масалан, ўқитувчи ва ота-онанинг кичик эътиборсизлиги ёки масъулиятсизлиги туфайли масофавий таълим боланинг компьютерга янада боғланиб қолиши учун баҳона бўлиши ҳам мумкин. Натижада у хафталаб кўчага чиқмаслиги, одамларга қўшилмаслиги, жисмоний ҳаракатларини деярли бажармаслиги, атрофдаги мавсум

Sharh

ва иқлим ўзгаришларини сезмаслиги, тобора табиат ва жамиятдан узоқлашиб кетиши хавфи вужудга келиши мумкин. Бу ҳолатлар эса, албатта, ўқувчининг жисмоний ва маънавий ривожланишига ўз таъсирини ўтказиши.

Шу боис мутахассислар масофавий таълимдан аънавий ўқитиш усулидан ажралмаган ҳолда, қўшимча дarsлар ўтиш учун фойдаланиш афзал, деб ҳисоблашмоқда. Бошқа томондан, ҳамма соҳани ҳам масофавий таълимга таъйин қилиш мумкин эмас, ҳатто имконсиз. Аниқроғи, тиббиёт ва архитектура соҳасини бу зайдда ўзлаштириб бўлмайди. Чунки бу касб эгалари, албатта, махсус амалиёт ўташи, тажрибаларда бевосита иштирок этиши шарт.

Бундай муаммоларни бартараф этишда олиқ таълим муассасалари орасида катта нуфузга эга бўлган, масофавий таълим беришга ихтисослаштирилган машҳур университетлар тажрибасини ўрганиш мақсада мувофиқ.

Юртимизда ҳам масофавий таълимни ривожлантиришга эътибор берилмоқда. Жумладан, Вазиirlар Маҳкамасининг 2004 йил 20 июлдаги «Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазиrлиги фаолиятини тақомиллаштириш тўғрисида»ги қарориди ўқувтарбия жараёнида ўқитишнинг илгор шакллари, шу жумладан, масофадан туриб ўқитиш тизимини, янги педагогик ва ахборот технологияларини жорий этиш ва самарали фойдаланишни ташкил этиш алоҳида таъкидланган.

Қарор ижросини таъминлаш мақсадида қўллаб университетлар қатори Тошкент ахборот технологиялари университетида талаба-ёшлар учун махсус «Estudy» деб номланган масофавий таълим тизими — физика ва математика фанларини интерфаол кўринишда масофадан туриб ўқитиш йўлга қўйилди.

Бу талабаларнинг фанларини янада пухта ўзлаштиришларида асқотмокда. Халқ таълимни вазиrлигининг ахборот-таълим портали — eduportal.uz да ҳам масофавий таълим беришга катта аҳамият берилган. Республикадаги умумтаълим мактабларининг интернет тармоғига уланиши масофадан ўқитиш курсларини ташкил қилиш имконини яратмокда.

Масофавий таълим мамлакатимиз таълим тизимидаги ислохотларни давом эттириш, аҳолининг таълим олишга бўлган эҳтиёжини қондириш, халқаро алоқаларни ривожлантиришга хизмат қилувчи ўзгаришлар билан танишиш, ахборот алмашиш учун сифатли, янги техник воситалардан фойдаланиш, таълим соҳасида халқаро интеграцияни ўстириш жараёнларини ривожлантиришда алоҳида аҳамият касб этапти.

...Хулоса қилиб айтганда, масофавий таълимнинг жорий этилиши таълим соҳасида ягона ахборот маконини яратиш ва таълим олувчиларга ахборотларни тезкор етказиш, таълим муассасаларининг моддий-техник ва ўқув базаларидан самарали фойдаланиш имкониятини яратди. Бу эса, ўз навбатида, илм излаганлар билиминини холисона баҳолаш ва таълим сифатининг ўсишига хизмат қилади.

Ҳамида УСМОНОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

ЎЗАРО ЎЙИНЛАР — ХАВФЛИ

Олимлар давримизнинг энг илгор кашфиёти бўлган компьютер ва у билан боғлиқ ҳолатлар юзасидан ҳамон турли тадқиқотлар олиб боришмоқда. Ана шундай қизиқарли тажрибалардан бири Аалто ва Хельсинки университетлари тадқиқотчилари томонидан амалга оширилди.

Гап шундаки, олимлар компьютер ўйинларининг инсон миёсига таъсири, аниқроғи, уни қай даражада бошқаришини ўрганишга уриниб кўришди. Дастлабки ҳулосалардан маълум бўлишича, компьютер ўйинлари бир вақтда бир неча одам миёсига электик фаоллашувнинг синхронлашувига олиб келар экан.

«PLoS One» илмий нашрида келтирилишича, финляндиялик олимлар «Hedgewars» ўйини ёрдамида бир-бирига қарши «куч синашаётган» икки боланинг миёи фаолиятини кузатиб, уларда синхронлашув йўқлаётганини эмас, аксинча экрандаги воқеалар гўё реал бўлаётгандек тасаввур пайдо қилганига гувоҳ бўлишди. Чунки мутлақо бошқа-бошқа жойда ўтириб, ягона тармоққа уланган бошқа-бошқа компьютерда мусобақалашаётган бўлишига қарамай, болалар бир-бирининг нафас олиши, қай тарика ҳужумга ўтмоқчи бўлаётганигача аниқ сезиб туришган.

Шунингдек, болалар миёи ўзаро эмас, шунчаки компьютерга қарши ўйнаётганида ҳам ўрганилган. Тадқиқотчилар болаларнинг электроэнцефалограммаси (ЭЭГ) ва юз ифодаларининг ўзгаришларига оид сигналларни ҳам ўрганган, компьютерга қарши ўйнашдан кўра, бир-бирига қарши баҳслашиш миёи ва юз мушакларини кўпроқ ҳаракатга келтириши, асабга кескин таъсир эттиши исботланди. Буни болаларнинг маргубиятга муносабати ҳамда кўркуви билан боғлиқ руҳий жараёни ҳам дейиш мумкин.

Шундай экан, болалар бир-бирига қарши ўйнаётганда, ота-оналар, катта ёшдаги одамлар имкон қадар уларни назорат қилиб туришлари лозим.

ЧЕКИШНИ ТАШЛАНГ, АФСУСЛАНМАЙСИЗ...

Тамаки маҳсулотини истеъмол қилиш қанча эрта тўхтатилса, саломатликка ҳам шунча фойда келтиради. Чекувчи ўз саломатлигини тез тиклаб олади. Ҳатто 65 ёшида чекишни ташлаган киши худди чекмайдиган тенгдоши сингари юрак касалликларига чалинмаслиги ёки бу хасталик хуруж қилган тақдирда ҳам оқибати ўлим билан тугамаслиги мумкин экан.

Илгари чекишни ташлагач, саломатлик нормал ҳолатга қайтиши учун ўн беш йил талаб этилади, деб ҳисобланган бўлса, яқинда бир гуруҳ олимлар мукамалроқ тажриба асосида мавзунини қайта ўрганишди.

Унга кўра, чекувчиларнинг тикланиш муддатини белгилаш учун, аввало, улар қунига қанча тамаки истеъмол қилгани ҳамда унинг йиллик ўртача нисбатини аниқлаш зарур.

Алабама университети шифокори Али Аҳмад бошчилигидаги тадқиқотчилар гуруҳи 853 нафар чекишни ташлаган ҳамда 2557 нафар умуман чекмаганларни ўзаро солиштирди. Чекишни яқинда ташлаганлардан 319 нафари йилига 32 қути, собиқ кашандаларнинг яна 319 нафари ундан камроқ чеккани маълум бўлди.

Алининг таъкидлашича, чекувчи одам бошқа бирор касалликка чалинса ҳам чекмайдиган одамга қараганда соғайиш даври узоққа чўзиларкан. Қувонарли томони эса, чекишни ташлаган ки-

шининг иммун тизими тикланали ва у кейинчалик мутлақо чекмаган одам каби саломатлигини «қайтариб олиши» ҳам мумкин. Фақат эллик фоз ҳолатда саломатлигини тикланиши чекишни ташлагандан саккиз йил ўтиб кузатила бошлайди.

Агар инсон йилига максимал даражада тамаки истеъмол қилган бўлса, уни бутунлай ташлашга ўзида ирода ва куч топа олса, бу билан у тўғридан-тўғри ўлимга олиб боровчи ҳолатларни 35 фойзга камайтирган бўлади.

КОМПЬЮТЕР ОВҚАТ ПИШИРАДИ

Аксарият аёллар учун кундалик машғулот бўлган — таом тайёрлаш вазифасини энди технологиялар ҳам бемалол бажариши мумкин. Суперкомпьютерлар авлодига мансуб «IBM Watson» ана шундай хусусиятга эга.

«Ошпаз компьютер» ўз ҳўжайини учун ажойиб таомларни замонавий усул орқали тез фурсат ичида сифатли қилиб тайёрлаб беради. Суперкомпьютерни овқат пиширишга «ўргатиш» тизими мураккаб дастурлар асосида ишлаб чиқилди.

Маълумки, бундай турдаги, яъни кўп вазифаларни бажара оладиган компьютерлаштирилган қурилмалар жуذا катта ақлий меҳнат ҳамда инсонларни лол қолдирувчи фавкуллода «қобилият»ларни ҳам ўз ичига олади. Ўз соғлигидан хавотирланаётган уй бекалари «IBM Watson» компьютерига овқат пишириш ҳақидаги буйруқни юклашдан олдин ёки бир вақтда ишончли тарзда, шу компьютер ёрдамида тиббий текширувдан ҳам ўттиши мумкин экан.

Унинг ишлаш тартиби ва «пазандалик» жиҳатларини мукамаллаштириш мақсадида, хотирасига махсус дастур орқали юздан ортиқ халқларнинг миллиондан зиёд таомларини тайёрлаш усуллари киритилган. Шунингдек, компьютерга жажоннинг турли ҳудудларидаги ошпазлик анъаналари, маҳсулотлардан фойдаланиш борасидаги сўнгги маълумотлар ҳам жойлаштирилган.

Ушбу қурилма одамнинг қандай овқатни хоҳлаётганига қараб ҳам «ичод» қилиши мумкин. Бунинг учун уй бекаси компьютер хотирасидаги бўш жойини янги маҳсулотлар ва таом турлари билан тўлдириб бораверади.

БОШ ОҒРИГИ ЮРАКНИ ҲАМ ҚИЙНАЙДИ

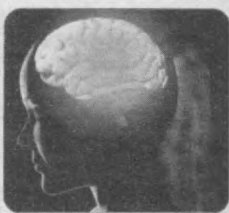
Америкалик бир гуруҳ олимлар инсон танасидаги органларнинг фаолияти бир-бири билан қамбарчас боғлиқ эканини ўзига хос текширувлар орқали исботлашди.

Масалан, бош оғриғи қаттиқ хуруж қилган пайтда улар шифокорларга, албатта, беморнинг юрагини ҳам текшириш лозимлигини тавсия этмоқда. Мигрень (вақти-вақти билан тутадиган қаттиқ бош оғриғи) турли даражадаги юрак хасталикларининг пайдо бўлиши ва ривожланишига сабаб бўлаётгани аниқланди.

Тадқиқотта 130 нафар мигренга чалинган бемор жалб этилиб, ҳолат ўрганилганда, уларнинг 66 фойзида юрак хуружи кузатилгани маълум бўлган. Жефферонсон университети илмий ходимлари бу жиддий касаллиқнинг бошланиш жараёни эканини илмий асослаб беришди.

Айни пайтда мутахассислар мазкур боғлиқлиқнинг аниқ сабаблари ҳамда самарали дavoлаш йўллариини излашмоқда.

ЎЗДЖТУ талабалари Ҳ.УСМОНОВА ва У.МУХТОРБЕКОВА тайёрлади.

JUMLADA JAHON yangi fikrni o'z ichida

Грецияга тегишли Родос оролида кузатилаётган кучли сув тошқини оқибатида уч киши ҳаётдан кўз юмган, бир неча соат ичида фавкуллода вазиятлар кўмитасига юздан зиёд киши ёрдам сўраб мурожаат қилган, кўплаб аҳоли пунктларида электр таъминоти издан чиққан.

Хитойнинг Шаньдун провинцияси яқинида иккита кеманинг номаълум сабабларга кўра қўкиб кетиши оқибатида 26 киши дом дарахсиз йўқолган, қидирув ишлари давом этмоқда.

Индонезияда Синабунг вулканининг уйғониши оқибатида хавфсизлик хизмати ходимларининг огоҳлантирувдан сўнг 15 минг аҳоли ўз уйлариини ташлаб хавфсиз жойлардан бошпана излашга мажбур бўлишмоқда.

Калифорниянинг Вердес Картер паркида содир бўлган қуроли тўқнашув натижасида етти нафар инсон ҳаётдан кўз юмган, яна бир нечтаси оғир тан жароҳати олиб, тиббий тез ёрдам машинасида шифохонага олиб кетилган.

«Associated Press» ахборот агентлигининг хабар беришича, Мичиган штатида бир ярим йилдан бери тутқич бермай келаётган «Долли» лақабли лама (туясимон хайвон) фермер Кэти Кузма томонидан тутилган, бироқ аёлнинг таъкидлашича, жониворни тутишни у сира ҳам хоҳламаган, чунки унинг фермасига келиб қолган лама бу ердаги хайвонлар билан тезда иноқлашиб кетган.

«Sky News»да келтирилишича, Буюк британиялик ўқитувчилар усти ёпиқ учоёқли мотороллер — «тук-тук»да Осиё, Африка ва Жанубий Америка қитъаси бўйлаб бир йил давомида саёҳат қилиб, рекорд ўрнатиш баробарида, жойларда таълим тараққиётига хизмат қилувчи қатор лойиҳаларни синовдан ўтказишган ҳамда ёрдамга муҳтож мактабларга молиявий ёрдам кўрсатишган.

«Синьхуа» ахборот агентлиги берган маълумотига кўра, Хитойнинг Циндао шаҳрида нефть қузуриининг портлаб кетиши оқибатида 55 киши фожияли ҳалок бўлган, юздан ортиқ инсон эса оғир тан жароҳати олиб шифохонага ётқизилган, кўнглисизликда айбдор деб тутилган ўн киши ҳибсга олинган.

БИНОЛАРДА ЁНҒИН ХАВФСИЗЛИГИ ТАЪМИНЛАНМОҚДА

Ёнғин бир неча соат ёки дақиқалар ичида халқ ҳўжалигига катта моддий зарар келтириши билан бирга, заҳарли тутун орқали зарарли газларни атмосферага тарқатиб инсонлар нафас олиши учун зарур бўлган ҳаво таркибини ифлослантиради. Бундай салбий ҳолат юз бермаслиги учун ўз вақтида чора-тадбирлар кўриши муҳим.

Бугун юртимиз саноат корхоналари, таълим муассасалари ва маҳаллаларда ёнғин келиб чиқиш хавфини камайтириш борасида бирмунча ишлар амалга оширилди. Бино ва иншоотлар қурилишида тез ёнувчи материаллардан фойдаланиш камайди, ёнғин ўчиришнинг механизациялашган ва автоматлашган тизими кенг қўлла-

нилмоқда. Аммо шундай бўлса-да, ёнғин келиб чиқишининг олдини олиш, уни бартараф этиш ёнғин хавфсизлиги ходимлари билан бирга фўқароларимиз зиммасига ҳам катта масъулият юклайди. Шу боис бу борада ҳамиша огоҳ бўлиш талаб этилади.

Азиз СУЛЕЙМАНОВ,
Тошкент шаҳар ИИББ ЁХБ
28-ХЁХХ инспектори

Гурунг

Абу Али ибн СИНО

ТИББИЙ ЎГИТЛАР

Нон тоза, тузли, хаамири яхши ишланган, оширилган, тандирда яхши пиширилган бўлиши ва бир кеча тўхта-тилиб ейлиши керак. Иссиқ нонни киши табиати яхши қабул этса-да, уни иссиқ ҳолида ейиш яхши эмас.

Сут ичган киши тинч ҳолда туриши керак, акс ҳолда, сут меъдада ачийди ва бузилади. Сутдан истеъмол қилган, пастга ўтмагунча ухламаслик ва унинг устига бошқа овқат емаслик керак. Сут иссиқ мизожли ёшлардан кўра ёши улгайган кишиларга кўпроқ ёқади. Чунки у ёшларда сафрода айлиниб кетади. Сут кекса кишиларга уларнинг табиатида ҳўллик ҳосил қилгани ва уларда бўладиган қичимани йўқотгани сабабли фойда қилади. Аммо уларнинг сутни ҳазм этишларига асал билан ёрдам бериш керак. Сут кўпинча ўз ишини ични суриб, ичаклардаги чиқиндиларни чиқариб ташлашдан бошлайди.

Энг яхши гўшт қўй гўштидир, чунки у иссиқ ва юмшоқдир. Улоқ, бузоқ ва ёш ҳайвонларнинг гўшти ҳазм учун энг яхши бўлиб, физоси жуда латифдир.

Шароб маст қилади, ухлатади, эслаш қувватини йўқотди ва нафсоний қувватларни туширади. Шаробни доимий ичиш асабларга зарарли бўлиб, қалтироқликни пайдо қилади; узоқ вақтгача ҳар куни маст бўлиш асабларда сустлик ва кучсизлик тўғдиради. Ўртача ичилган вақтда овқатга иштаҳа тўғдиради. Кўп ичилган вақтда жигар ва буйракларда тикилма ҳосил бўлади. Шароб кам ичилса, овқатни ўтказиш, ҳазми яхши қилади, овқатнинг қонга айланишини тезлатади ва заифланган иштаҳани оширади.

Ошиқни турли ишлар ва тортишларга, қисқаси, ишқни унуттирадиган нарсаларга овора қил. Бу тадбир кўпинча уларни қийлаётган нарсани унуттиради.

Дориларни кўп истеъмол қилиш ҳам яхши эмас, бунда меъда ўз ишида дорининг ёрдамига одатланиб қолади.

Ҳамма мазаси ёмон нарсалар меъда учун ёмондир.

Меъда кучсизлиги деб меъданинг шундай ҳолатига айтадиларки, у овқатни яхши ҳазм қила олмайди ва овқатга боғлиқ сабаблардан бирортасининг ҳам бўлмаслигига қарамай, ейилган овқат кишини жуда беҳузур қилади.

Билгинки, меъда кучсизлиги деярли гавданнинг ҳамма касалликларига сабаб бўлиши мумкин.

Билгинки, овқат устига овқат ейиш ва овқатланиш тартибини бузиш жигарга энг зарарли саналади.

Ширинликлар жигарга ёқади, уни семиртиради ва кучли қилади, лекин улар жигарда тезда тикилмалар пайдо қилади, чунки жигар уларни бошқа хилларга қўшиб қаттиқ тортади. Шунинг учун жигарида иши бор киши ширинликлардан сақланиши керак. Мазаси ўткир ширинликлар жигарга жуда зарар қилади.

Кишининг ранги кўп ҳолларда жигарнинг аҳолидан дараж беради. Тажрибали табиб жигар ва меъда касаллигига учраганларнинг ҳаммасини рангидан билади ва бошқа бир далолат муҳтож бўлмайди.

Сариқ касаллигига учраган кишилар учун сариқ нарсаларга қараш фойда қилади.

Одамларнинг саломатлиги ташқи шароит билан чамбарчас боғлиқ.

Соғлиқни сақлашнинг асосий тадбири бадантарбия, кейин овқат ва ундан сўнг уйқу тадбиридир.

Жисмоний машқлар билан доимо мўтадил шуг'улланиб бorgan киши ҳеч қандай давoga муҳтож бўлмайди.

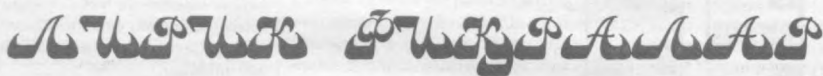
Агар ҳавода чанг ва тутун бўлмаса эди, киши минг йил яшаган бўларди.

ЭНГ ОФИР ЮК

Бир йигит гўзал дилдорга кўнғил берибди. Дилдор ҳаёли куну тун бутун шуурини тобора қамраб, асир айлабди. Йигит юрак ютиб ёрга ёлворибди: "Мен учун ҳаёт, бу — сенсан, мен йўқман, фақатгина сен борсан... Айт, сенинг учун қила олмайдиган, қўлимдан келмайдиган ҳеч бир иш йўқ, нима қилай?"

Маъшукани мағрура йигит бечоранинг ҳоли забунига парво ҳам қилмай, унинг учун дунёдаги энг оғир вазифани юклабди: "Агар мени хафа қилишни истамасанг, мени тинч қўй!"

Муҳаббатнинг кучини қарангки, ошиқ ўғлон ёрни ранжитмаслик учун гарданига ўзи

Эски, эскирмайдиган, ҳамма гапирган, гапирса тугамайдиган, ким учун эртак, ким эса эрмак билган мавзу. Сўзга сиғмайдиган туйғу. Унда сўз нечун? Юланч учун. Ишқ қуёшдир. Сўз, нари борса, соядир...

кўтаролмайдиган юкни елкалаб, севиклисини тарк этиб, жунун саҳросига бош урибди...

ОРЗУ

Кўзларинг — кўрганим оламдаги энг порлоқ юлдузлар. Ҳар бири бир мунаввар қуёш, қуёш иккиси олдида энг хира юлдуз!

Нигоҳлар, оташ нигоҳларинг... олиб қочмаяпсан уларни шабнам тўла кўзларимдан. Эй, саҳоси сарҳадсиз малак, кўксимга оловлар ёқаяпсан, ёнапман, ёнапман, ёнапман...

Киприкларинг — юрагимга санчилган пайконларинг! Суғурма, кўксимдан қирмизи фавворалар кўпгай...

Кулгичларинг мисоли ўпқон — ўн саккиз минг оламни ўз домига тортмоққа шай; ҳаёлларим, ҳисларимни, кечаларим, кундузларимни, руҳи танимни ютиб юборган ўпқон...

Тишлар — "Сим-сим" дея хазина эшиклари очиб юборилган-у, назимий дур-жавоҳирларинг кўргач, ақлим бошимдан тумарақай тарқаб, ҳолимдан воқиф ўлса, Мажнун-да ҳайратдан Лайлисин буткул унутар...

Аммо! Аё, соҳира! Ўзимни ҳарчанд алдамай, неқадар ишонтирмай, руҳим безовта, қалбимда таскин йўқ, юрагим нотинч...

Оҳ! Кошки, кошки, мен, мен эмас, шу ҳолингга гувоҳ, руҳсорингга шоҳид, нозу ишвангга муяссар ўша матоҳга айланиб қолсайдим, оти нимаиди, фотоаппаратмиди...

ТАРК ЭТМА!

Шоир севади, шоир ёнади, куяди... Қаҳқаҳаси — шёър, йигиси — шёър. Барчани кулдиради, барчани йиғлатади. Шоир фарёидан қалблар титрайди, кўнғил адирида кўкчилар кўчади, тоғлар ларзага тушади, дил уммонларида музлар эриб, кўзлар чашмидан отилиб чиқади-лар, юз "анҳор"ларидан тошқинлар тошади...

Ҳолбуки, бошқалар шоир севганини танимаслар, танисалар нима? Исмини-да билмаслар, билсалар-да, не?

Исм — суврат, жисм — суврат, ишқ-дир моҳият!

Сўз-да суврат, ҳисдир моҳият! Суврат бўлак, дард бир, дард фақат... Жим тур, шоир, бас қил, муғанний! Топтамагил бардошларимни, дардларимнинг чўғларин титма, бас! Туйғуларим алангалатма, ёна-ёна не қолди ахир!!!

Йўқ, тўхтама, олов бўлиб ён, ёқ хонуним, асло жим турма!

Ёр йироқда... сен ҳам тарк этма!!!

АЙРО ЭДИЛАР, БИР ЭДИЛАР...

Сув ва олов бир-бирига кўнғил берибди. Ўтнинг ташналиги ҳарчанд ортмасин, ёрнини маҳв этиб қўймаслик учун ўзини ундан олиб қочар. Сув ҳам совуқдан дир-дир титраб, ёрнини соғинар, аммо соғинч нечоғлик хуруж қилмасин, ўчириб қўймай дея суйганин дилдор талабидан воз кечаркан.

Сув ёр ҳажрида бора-бора ўзини унутибди. Бошини ҳар сори уриб, бир манзилдан қўним тополмай, жунунваш ҳолга этибди. Уни гоҳо ғариблар дийдасида, гоҳида гул япроқлари қатида, муаттар райҳон барглари узра титроқ ҳолда кўришаркан, гоҳ эса фиरोқ ҳарорати беҳад ортганидан ер юзи торлик қилиб, кўкка бўйлар, булутлар

оғушига ўзини ураркан. Яна соғинч юз кўрсатар, осмон танг келиб, беҳуш ҳолда абрлар қатида гулзорлар, боғ-роғлар, экинзор ва яйловлар узра дув-дув тўкиларкан...

Олов-чи?! У ёрсизликка тоқат қила олармиди, япроқлар қатида яширина олармиди ё ўрмонлардани паноҳ топарди, ё тоғлар унга ошён бўлиши мумкинми, боғ-роғларда унга қўним борми, партўшакларда ястаниб ётармиди аланга?! Йўқ! Олов эди у, олов! Қоронғи тунларда ошиқлар юрагида лов-лов ёнарди, кундузлар энг юксак самоларга бўйлаб, борлиқни нурга буркарди. Зимистон кечалар олимлар шами узра оламга зиё таратарди...

Ошиқ эди олов, маъшук эди сув. Гарчи айро эдилар, аммо иккиси бир олам эдилар, иккиси бир эдилар, иккисиз бир эдилар...

«МЕН...»

Ҳаммадан бурун ўзини ёмон кўраман — чунки ҳеч бир инсон мени мен танитганчалик танимайди.

Ҳаммадан кўпроқ ўзимни яхши кўраман — таассуф, бунни-да, инкор қилолмайман.

Ҳаммадан аввал ўзимга раҳим келади — қанча айбларим бор, кўриб-билиб туриб, тутатолганим йўқ, яна қанчасидан эса беҳабарман...

Ҳаммадан кўпроқ ўзимга насиҳат этаман — ҳеч кимда ўзимда кўрганим қадар камчилик кўрмаганман.

Ҳаммадан ортиқ ўзимдан кўрқаман — сўнгги сўзим, сўнгги амалим, сўнгги ҳолимдан беҳабарман...

Ҳаммадан ортиқ ўзимга зулм қилганман — кимнинг менда ҳақи бўлса, бунда унинг учун сийланиш, менинг эса сўралишим бор.

Ҳаммадан кўпроқ яхшиликларни ўзимга илгинганман — афсуски, мен нафсимга эмас, нафсим менга ғолиб.

Фақатгина ўзимдан хафаман — ҳеч қандай бало йўқки, ўз айбим билан бошимга келмаган бўлса.

Ашаддий маломаттўй ҳам ўзимга ўзим — исроф бўлган вақтларим учун.

Ҳаммадан кўп ўзимни маҳрум этдим — журъатсизлик, ялқовлик...

Ҳаммадан кўп тавба айламоғим шарт — ҳеч кимнинг менчалик гуноҳ қилганига гувоҳ эмасман.

Беҳисоб шукр — менга берилган неъматлар ҳисобини хоҳласам-да, бида олмайман...

Ҳаммадан кўра «мендан хавотирдман.

Мени «мендан фақатгина У кутқариши мумкин...

Ғолиб БАХРОМ

Саҳифани М.ХОЛИКУЛ ўғли тайёрлади.

МАҲОРАТЛИ СПОРТЧИЛАРНИ ТАРБИЯЛАШ

касб-хунар коллежлари ва академик лицейларда бунга қанчалик эътибор берилмоқда

Жойларда спортга берилаётган эътибор, мураббий маҳорати, спорт инвентарларидан фойдаланиш сифат ва самарадорлиги мусобақаларда яққол кўзга ташланади. Бугун юртимиз академик лицей ва касб-хунар коллежларида ҳам иқтидорли спортчи ёшларни тарбиялашга катта эътибор қаратилмоқда.

Болалар спортини ривожлантириш жамгармаси ташкил топганлигининг 11 йиллиги муносабати билан Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети қошидаги 1-академик лицейда пойтахтимизнинг Учтепа туманидаги академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқувчилари ўртасида футбол, енгил атлетика; А.Хўжаев номидаги Республика дизайн коллежида волейбол, баскетбол бўйича бўлиб ўтган мусобақаларни кузатиб спортга эътиборнинг самарасига гувоҳ бўлдик.

Мусобақа баҳонасида ёш спортчиларнинг маҳорати, спортга бўлган меҳрини ошириб, иқтидорини тарбиялаш мақсадида таълим муассасаларида яратилган имкониятлар билан танишдик.

Дастлаб ЎзДЖТУ қошидаги 1-академик лицейда жисмоний тарбия ва спортга берилаётган эътибор ҳақида.

— Албатта, турли спорт мусобақаларида лицей жамоасининг фаол қатнашиши ва ютуқларга эришиши таълим муассасасида яратилган қулай шарт-шароит самараси, дейиш мумкин, — дейди жисмоний тарбия фани ўқитувчиси Фозилбек Қуронбоев. — Масалан, 2012-2013 ўқув йилида капитал таъмирланиб, фойдаланишга топширилган спорт мажмуасида жами 246 нафар ўқувчи еттита спорт тури бўйича ташкил этилган тўғарақларга қатнашиб, мунтазам шугулланмоқда. Ўқитувчи-мураббийлар машаққати, излани-

ши секин-аста ўз маҳсулини бермоқда. Жумладан, бадий гимнастика бўйича халқаро мусобақалар совриндори, 1-курс ўқувчиси Ирина Гушина, дзюдо бўйича спорт устаси, 1-курс ўқувчиси Бекзод Бахтиёров, бокс бўйича республика биринчилиги ғолиблари ҳамда халқаро миқёсдаги мусобақалар иштирокчилари Умид ва Омонулло Тошбоев ўқишда ҳам, спортда ҳам тенгдошларига ўрнак бўлмоқда. Академик лицейнинг

икки нафар умидли ўқувчиси «Баркамол авлод» спорт ўйинларининг яқини босқичида қатнашадиган терма жамоага номзод бўлиб турибди.

Ўқувчиларнинг жисмонан ва маънан баркамол бўлиб вояга етиши, дарсдан бўш вақтини мазмунли ўтказишга алоҳида эътибор қаратилган. Шу мақсадда футбол, волейбол, баскетбол, стол тенниси, енгил атлетика ва шахмат-шашка бўйича тўғарақлар ташкил этилган. Ўқувчиларнинг спортга бўлган қизиқиши ва иштиёқи инobatга олиниб, жисмоний тарбия дарсларига малакали мураббийлар ҳам жалб этилмоқда. Улар бокс, теннис ва бадий гимнастика бўйича ёшларга сабоқ бермоқда. Спорт залларининг жиҳозланиши, инвентарларни асраб-авайлашга ҳам катта эътибор берилаяпти. Ўғил ва қиз болалар учун алоҳида кийиниш хоналари мавжуд.

Еш авлодининг спорт билан шугулланишига кенг шароит яратиш, ўқувчилар орасида соғлом турмуш тарзини тарғиб этиш борасида А.Хўжаев номидаги Республика дизайн коллежида ҳам бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Илм масканига борганимизда футбол мусобақаси айни қизгин паллага кирган экан.

— Биринчи, иккинчи ва учинчи босқич ўқувчилари ўртасида шундай бахсларнинг ўтказилишидан кўзланган мақсад «Баркамол авлод» спорт ўйинларига пухта ҳозирлик қўришдан иборат, — дейди коллеж ўқитувчиси Абдували Мажидов. — Таълим муассасамизда

қизлар спортини ривожлантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Ўқувчилар учун стол тенниси, шахмат, шашка, футбол, баскетбол, волейбол, енгил атлетика тўғарақлари мунтазам фаолият олиб бормоқда. Эътиборли жиҳати шундаки, ушбу тўғарақ аъзоларининг 70 фоизи — қизлар. Коллежimiz спорт мажмуасининг тоза-озодалигига жиддий эътибор қаратамиз, ўз уйимиздек асраб-авайлаймиз.

Қулай шарт-шароитлар ва кенг имкониятлар яратилган жойда самарадорлик ҳам талаб даражасида бўлади. Коллеж ўқувчилари тураржойида ҳам спорт-соғломлаштириш ишларига эътибор ўзгача. Ётоқхоналарда «Камолот» ЁИХ бошлангич ташкилот, коллеж касба уюшма кўмитаси билан ҳамкорликда турли спорт мусобақалари мунтазам равишда ташкил этиб келинмоқда.

Тошкент юридик коллежидаги жисмоний тарбия дарсларининг

салмоғи ҳам сифатига ҳамоҳанг.

— Жисмоний тарбия фани дарсларидан ташқари, спорт секциялари ва соғломлаштириш гуруҳларида жами 160 нафар ўқувчи камраб олинган бўлса, уларнинг 43 нафари қизлар, — дейди коллежнинг ёшларни чақириққа тайёрлаш ва жисмоний тарбия кафедраси мудири, спорт устаси Уйғун Жалилов. — Айни дамда ўқув даргоҳимизда «Баркамол авлод» спорт ўйинларига қизгин тадорик қўрилмоқда. Тазквондо бўйича республика мусобақалари қатнашчиси Аюб-хон Эгамбердиев, Қозоғистонда ўтказилган Осиё чемпионатида 2-ўринни эгаллаган тазквондочи қизимиз Зулфия Йўлдошева, мохир волейболчи Анастасия Петайкина, жорий йил Қозоғистонда авто-спорт бўйича бўлиб ўтган мусобақада биринчи ўринни қўлга киритган спорт устаси Александр Ниёзов, 2012 йили Англияда ўтган жаҳон кубогини иштирокчиси, тазквондочи Зухриддин Насриддин-нов, халқаро мусобақа совриндори, Ўзбекистон чемпиони, айкидо устаси Абдулло Саъдуллаев сингари иқтидорли ўқувчиларимиз мураббийлар меҳнатини рўйбга чиқариб келаётган ёшлардир.

Жисмоний тарбия бўйича амалий дарс машғулотлари ҳамда спорт тўғарақларини кузатарканмиз, ўқувчиларнинг машғулотларда фаоллиги, бир сўз билан айтганда, яратилган имконият ва қулай шарт-шароитлардан унумли фойдаланишга интилаётгани бизни қувонтирди.

Бекзод САМАНДАРОВ,
Дилшод РЎЗИКУЛОВ,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультети талабалари

ОЛОВДАН ОГОҲ БЎЛИШ ЗАРУР

Ённинг келиб чиқиш сабаблари турлича. Айниқса, болаларнинг ўйинқароқлиги оқибатида содир бўлган ёнғин жуда хавфли. Айрим ота-оналарнинг эътиборсизлиги ва масъулиятсизлиги туфайли ёш болалар уйда ёлғиз қолдириб қетилади, ҳатто, гугуртни уларнинг қўли етмайдиган жойга яширишни ҳам унутишади. Бундай ҳолларда болалар

билиб-билмай гугурт, электр асбоби ёки газ жиҳозларидан фойдаланишлари мумкин. Агар уйда ёнғин чиққудек бўлса, ундан қўрққан болалар катталарга ҳаёбат беришни унутиб беркинби олишади. Натияжада эса олов борган сари қучайиб, оқибати аянчали бўлиши мумкин.

Шу боис фарзандларимизга ёнғиндан эҳтиёт бўлиш, гугурт,

электр асбоблари ва газ жиҳозлари ўйинчоқ эмаслигини тушунтириб боришимиз шарт.

Шуни ёдда тутиш зарурки, фақат ёнғин хавфсизлигига қатъий риоя этиш орқали энг катта бахтсизлик — ўт балосининг олдини олиш мумкин.

К.АРИПОВ,
Ё.ОХУНОВ,
23-ХЕҲК кичик инспекторлари

Shaxmat saboqlari

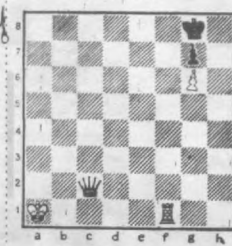
Сабокларни спорт устаси, мураббий Маматқул Хайлаев олиб боради

ПОТ

14-дарснинг давоми

Ўйин охирида ютказмасликнинг яна бир чораси қурбон бериш йўли билан пот ҳолатига эришишдир.

42-шакл

Қурбон — бу сипоҳ ёки пиёдани қўра-била туриб, икхтёрли тарзда рақиб зарбаси остига юриш ёки зарба остида қолдиришдир.

Қурбон мақсадсиз бўлмайди.

Пот ҳолатига олиб келадиган бир неча қурбон бериш йўллари билан танишамиз.

42-шаклда оқ шохнинг бирорта ҳам юриш имконияти йўқ. Пиёданинг ҳам олди тўсилган. Лекин рух бемалол ҳаракатланиши мумкин. Агар ўша рух бўлмаганда, тахтада пот ҳолати содир бўларди. Демак, рухни қурбон қилиш керак экан.

1. Pf1-f8+! Шг8:f8

пот.

Қўра шох ноилж рухни уради ва ўйин дуранг бўлади.

Тўғри қурбон бериш — усталиқдир. Агар рух шохмашарлиқ билан ўзини f2 ёки c1 хонасида қурбон қилганда пот бўлмас эди.

43-шакл

43-шаклдаги вазиятда эса қўра рух c6 хонасида ўзини қурбон қилади. Энди рух урилса ҳам, шох b5 ёки a5 хонасига юрса ҳам дуранг бўлади.

1.... Rc8-c6+!

2. Ш b6:c6 пот.

Ёки 1.... Rc8-c6+!

2. Шb6-b5 Rc6:a6

3. Шb5:a6 дуранг.

Бу усулни ёдда тутинг. У кўп қўлланилади.

44-шаклдаги вазиятда эса оқлар сўнгги пиёдасини инъом қилади ва мақсадига эришади.

1. g2 - g3 +! Шh4 :g3

пот

Ёки 1....

Фз4: g3 пот

Агар 1... Шh4-q4 юрилса, 2. g3:f4-дуранг, чунки ёлғиз от билан мот қилиб бўлмайди.

44-шакл

САВОЛ ВА ТОПШИРИҚЛАР:

1. Пот ҳолатида нега ўйин тўхтатилади?
1. Тахтага теринг.
- Оқлар: Шh4 п: g5, h2
- Қоралар: Шf4, Фe5, п: f5, g6
- Юриш оқлардан. Қандай юриш керак? Нега?
3. Қурбон нима?
4. а) фарзини; б) рухни; в) отни; д) филни; е) пиёдани қурбон қилиб пот бўладиган вазият-ни мустакил тузишга ҳаракат қилинг. Дафтарга ёзиб бординг.

«Борди-ю, мен тўсатдан кимсасиз оролда пайдо бўлиб қолгудай бўлсам, ишни ўзимга шахмат яшадан бошлаган бўлардим».

Гарри КАСПАРОВ

AKADEMIK LITSEY HAMDA KASB-HUNAR KOLLEJLARI O'QUVCHILARI VA ULARNING OTA-ONALARI DIQQATIGA!!!

Mazkur kitoblar

“SHARQ ZIYOKORI” kitoblar markazining
bosh do'koni va viloyatdagi filiallarida sotilmoqda!

BIOLOGIYA

AVTOMOBILSOZLIK TEXNOLOGIYASI

OILA PSIXOLOGIYASI

ONA TILA VA ADABIYOT

SOTUVDA!!!

Manzil: 100000, O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.
«SHARQ» NMAK marketing bo'limining telefon raqamlari: +998 (71) 233-7644, 233-0404, 233-5656; (faks) 239-4317.
Web-sayt: www.sharq.uz. E-mail: info@sharq.uz; market@sharq.uz.

“SHARQ ZIYOKORI”
kitoblar markazi

MUROJAAT UCHUN TELEFONLAR: (+998 95) 177-2014; (+998 71) 233-3590; 233-5872.

Andijon shahri: Istiqbol ko'chasi, 8-uy. Mo'ljali: Andijon Temiryo'l vokzali, Bobur maydoni.
+998 (95) 200-8644; +998 (95) 200-4803; +998 (91) 486-9847; +998 (90) 258-2479.
Andijon shahri: «Oltin sahifa» MChJ, Milliy tiklanish ko'chasi, 18-uy. Mo'ljali: «Navro'z»
do'koni, Viloyat O'qituvchilar malakasini oshirish instituti. 8 374 228-4795; +998 (90) 526-9771.
Buxoro shahri: Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. 8 365 223-7596; (93) 620-2333; (91) 444-1212.
Buxoro viloyati: Jondor tumani X.T. «Giyosov Azim». Mo'ljali: Buxoro yo'nalishidagi avtobeket.
8 365 582-2871; +998 (95) 604-4462; (91) 441-4982; (91) 441-4981; (91) 442-2285.
Jizzax shahri: Sharof Rashidov ko'chasi, 1-uy. 8 372 226-4293; +998 (90) 538-1600.
Jizzax shahri: X.T. «Barinov Umid», Mo'ljali: «Lareta» savdo majmuasi, «Ko'khozor» yonida.
+998 (90) 310-9610; +998 (94) 342-9933; +998 (94) 573-3661.
Navoiy shahri: O'zbekiston ko'chasi, 14-uy. Mo'ljali: Viloyat Sudi va Musiqi maktabi yonida.
8 436 223-0130; +998 (90) 730-1234; +998 (95) 603-4513; +998 (93) 663-2001.
Namangan shahri: Navoiy ko'chasi, 36-uy. Mo'ljali: Shahar Soliq inspeksiyasi, «Farhod»
supermarket, «Sardoba» bozori yonida. 8 369 232-1888; +998 (93) 494-6873; (95) 303-6873.
Namangan shahri: «Ma'rifat gulshani» savdo servis» MChJ, A. Ho'jayev ko'chasi, 6-uy.
+998 (90) 261-7555; +998 (93) 915-3443; +998 (93) 915-7007; 8 369 227-8964.
Nukus shahri: Do'stlik g'uzari ko'chasi, Mo'ljali: «Amfitetr» yonida, Nukus aeroporti yo'lidagi.
8 361 222-3239; +998 (93) 614-3932; +998 (93) 489-2522.
Samarqand shahri: Universitet xiyoboni, 15-uy. Mo'ljali: SamDU Geologiya fakulteti yonida.
8 366 239-1468; +998 (90) 224-2954; +998 (91) 525-6775.
Samarqand shahri: X.T. «Ishanqulov Furqat», Shohruh ko'chasi, 33-uy.
Mo'ljali: «GUM», «Kritrinok», 8 366 233-2833; 8 366 231-1272; +998 (91) 534-2831.
Xiva shahri: «Ichan Qal'a» Davlat qo'riqxonasi. 8 362 375-4308;
8 362 375-6928; +998 (91) 431-5787; +998 (90) 579-6447; +998 (91) 917-6960.
Xorazm viloyati: X.K. «PRONIETIY» Pimak shahri. K. Otaniyozov ko'chasi, 7-uy.
+998 (94) 610-8470.

Farg'ona shahri: K. Dodox ko'chasi, 2-uy. Mo'ljali: Viloyat O'qituvchilar malakasini
oshirish instituti. 8 373 275-8765; +998 (95) 400-4468; +998 (91) 666-0077.
Farg'ona shahri: X.T. «Toshpulatov Anvarjon». Mo'ljali: Dehqon bozori hududidagi
«Barokato» savdo do'koni. +998 (93) 481-8888; +998 (98) 276-9969.
Marg'ilon shahri: Mustaqillik ko'chasi, 380-uy. Mo'ljali: Marg'ilon dehqon bozori yonida.
8 373 233-3683; +998 (98) 576-5509.
Guliston shahri: Mustaqillik ko'chasi, 81-uy. 8 367 225-1299; +998 (91) 509-7252.
Termiz shahri: At-Termiziy ko'chasi, 1-uy. 8 376 223-1104; +998 (93) 636-6868; (93) 638-3858.
Termiz shahri: Yul T. «Igarmuratov Akbar». Mo'ljali: Markaziy bozor, «Osiyo» restorani, 1-qavat.
+998 (90) 644-1700; +998 (93) 610-0248; +998 (91) 901-9202.
Qashqad shahri: O'zbekiston ko'chasi, 245/1-uy. Mo'ljali: Markaziy universitet yonida.
8 375 225-3279; +998 (93) 905-5656; +998 (98) 776-4101; +998 (98) 275-4101.
Toshkent shahri:
«Bodomzora», Yunusobod tumani,
Bog'ishamol ko'chasi, 8-uy.
8 371 234-6085; +998 (91) 163-6018.
«O'rda», Shayxontohur tumani,
Navoiy ko'chasi, 16-uy.
8 371 241-2590; +998 (94) 698-8979;
+998 (90) 982-6941.
«Milliy kutubxona», Yunusobod tumani,
Navoiy ko'chasi, 1-uy. +998 (93) 394-8988.
«Beruniy», Shayxontohur tumani,
Beruniy ko'chasi, 12-uy. +998 (93) 902-1175.
«Aviasozlar», Hamza tumani,
Ismoilov ko'chasi, 22-uy. 8 371 296-0826.
«Farhod», Uchtepa tumani,
Farhod ko'chasi, 58-uy. +998 (95) 177-2013.
Toshkent viloyati: X.T. «Azimov Doniyor», Zangiota tumani, «Ilm-shu'las» MChJ bozori,
V blok, 3-4-5-do'konlar. +998 (94) 676-1171; +998 (94) 615-3343; +998 (94) 675-6646.
Toshkent viloyati: MChJ «Anush Kans Savdo», Zangiota tumani,
«Ilm-shu'las» MChJ bozori, G blok, 10-II-do'konlar.
+998 (71) 150-2741; (90) 938-2244; (90) 979-9997.

Qo'ng'iroq qiling!!!

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi
vazirligi, O'zbekiston Oliy
va o'rta maxsus ta'lim
vazirligi, O'zbekiston
Ta'lim, fan va
madaniyat xodimlari
kasaba uyushmasi
Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYO-
ROV, Farrux JABBOROV (bosh
muhammadirning birinchi o'rinbosari),
Husan NISHONOV (bosh muharrir
o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan
USMONOV (bosh muharrir o'rin-
bosari, «Учитель Узбекистана»),
Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor
YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey
CHUKARIN (mas'ul kotib, «Учитель
Узбекистана»), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150, 1-1118
Tiraj 36388.
Hajmi 4 bosma taboq. Ofset
usulida bosilgan, qog'oz
bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish
tahririyat ruxsati bilan amalga oshirish shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir
qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy
o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-
53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi
yangiliklari bo'limi — 233-56-45, adabiyot, madaniyat,
kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 233-
54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari
bo'limi — 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport
yangiliklari bo'limi — 233-76-40, reklama va marketing
bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.
Nabatchi muharrir:
Qurbonboy MATQURBONOV.
Nabatchi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.
Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy
YSA aktyu — 21.10
Topshirildi — 21.30